

Utvärdering av sociala insatsgrupper

– effekter för individen

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovsmannens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. Publikationen kan också tas fram i alternativt format på begäran. Frågor om alternativa format skickas till alternativaformat@socialstyrelsen.se

Artikelnummer 2017-10-20

Publicerad www.socialstyrelsen.se, oktober 2017

Förord

Det har knutits stora förhoppningar till att ökad samverkan och ökat informationsutbyte mellan socialtjänst, skola, polis och andra myndigheter ska ge bättre resultat i arbetet med ungdomar som begår brott. Den här rapporten redovisar en utvärdering av effekterna för ungdomar av samverkan i sociala insatsgrupper. Den omfattar de första sex månaderna efter inledd samverkan.

Utvärderingen svarar mot den ena delen av ett uppdrag som regeringen lämnade till Socialstyrelsen 2014. Den andra delen har genomförts som en teoribaserad utvärdering och redovisas samtidigt i rapporten *Utvärdering av sociala insatsgrupper – genomförande, utfall och effekter av arbetet på verksamhetsnivå*.

Denna rapport riktar sig till uppdragsgivaren, regeringen, och till alla som i olika myndigheter arbetar med ungdomar med kriminellt och normbrytande beteende eller som leder eller beslutar om sådan verksamhet.

Det har varit ett omfattande arbete att samla information om ungdomarna i studien. Socialstyrelsens medarbetare har träffat alla de 64 ungdomarna, som har samtyckt till att delta och lämnat information om sin situation och sina problem. Medarbetarna har också träffat personal i socialtjänsten i alla de 30 kommuner som har medverkat i utvärderingen, och de har haft ett nära samarbete med de kontaktpersoner i kommunerna som har frågat ungdomarna om deltagande och lämnat avgörande information till studien. Vi riktar ett varmt tack till alla som på olika sätt har gjort studien möjlig.

Cecilia Andrée Löfholm har varit projektledare till februari 2017 och därefter Per Arne Håkansson. Ansvarig enhetschef har varit Nils Stenström.

Olivia Wigzell
Generaldirektör

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	7
Uppdraget	7
Genomförandet av uppdraget	7
Huvudresultat	8
Socialstyrelsens bedömning	10
Socialstyrelsens uppdrag	11
Sociala insatsgrupper	12
Förslag och försöksverksamheter	12
SIG i mer än femtio kommuner 2015	13
Arbete med ungdomar som begår brott	14
Ungdomar som begår brott	14
Insatser och påföljder	14
Forskning och utvärdering	18
SIG	18
Effekter av samverkan	19
Utvärderingens frågor och metoder	21
Frågor	21
Metoder	21
Utvärderingens resultat	31
Arbetet i SIG	31
Effekter för individen	36
Sammanfattning av resultaten	49
Diskussion	51
Referenser	53
Bilaga 1: Enkäter	55

Sammanfattning

Uppdraget

Socialstyrelsen har haft i uppdrag att utvärdera arbetet med sociala insatsgrupper. Sociala insatsgrupper är en lokal samverkansform där insatserna för unga i riskzon att återfalla i allvarlig brottslighet koordineras på individnivå och där stödet till den unge samordnas under ledning av socialtjänsten i den kommun där den unge bor.

Regeringens uppdrag till Socialstyrelsen omfattade att:

- utvärdera resultatet för de individer som varit föremål för arbete i en social insatsgrupp
- utvärdera samverkansformen sociala insatsgrupper.

Socialstyrelsen har gjort bedömningen att de två frågeställningarna bäst besvaras utifrån olika utvärderingsansatser och därför valde myndigheten att genomföra uppdraget som två självständiga projekt. Uppdraget slutredovisas med två rapporter:

1. Utvärdering av sociala insatsgrupper – effekter för individen
2. Utvärdering av sociala insatsgrupper – genomförande, utfall och effekter av arbetet på verksamhetsnivå.

Denna sammanfattning är gemensam för båda rapporterna.

Genomförandet av uppdraget

För att undersöka effekterna för individerna har en jämförelse gjorts mellan två grupper ungdomar i 24 kommuner. Ungdomarna var mellan 13 och 18 år och hade blivit aktuella för insatser från socialtjänsten på grund av kriminellt beteende. Den ena gruppen bestod av 34 ungdomar, som medverkade i sociala insatsgrupper, och den andra av 30 ungdomar, som fick insatser av socialtjänsten utan denna form av samverkan. Målet för studien var att 100 ungdomar skulle ingå i varje grupp, men det var inte möjligt att nå.

Information om ungdomarna samlades in vid två tillfällen: när samverkan och insatserna inleddes och sex månader senare. Det gällde aktuell social situation, insatser från socialtjänsten, kriminalitet, beteendeproblem samt registrerad läkemedelsanvändning. Informationen hämtades in genom enkäter till ungdomarna och deras socialsekreterare och från register hos Brottsförebyggande rådet (Brå) och Socialstyrelsen.

För att utvärdera samverkansformen sociala insatsgrupper genomfördes en teoribaserad utvärdering. Genom en analys av officiella dokument där tillkomsten av sociala insatsgrupper beskrivs, identifierades bakomliggande antaganden och grundkomponenter för hur arbetet med sociala insatsgrupper var tänkt att utföras, för att uppnå de avsedda effekterna och målsättningarna. Därefter undersöktes hur arbetet utförs i praktiken för att utvärdera det mot

hur arbetet var tänkt att utföras. I utvärderingen uppmärksammas även vad arbetet med sociala insatsgrupper har resulterat i utöver det som var tänkt och vilka effekter professionella och fyra deltagare har skattat att arbetet har haft. Metodologiskt bygger utvärderingen på en nationell enkät, intervjuer, deltagande observation och sekundära källor.

Huvudresultat

Utvärderingen av resultatet för de individer som varit föremål för arbete i en social insatsgrupp visar att socialtjänsten samverkade med polisen i arbetet med nio av tio ungdomar i de sociala insatsgrupperna och lika ofta med skolan. I jämförelsekommunerna förekom samverkan med polisen i ett ärende av tio och med skolan i tre ärenden av tio. Barn- och ungdomspsykiatri medverkade i två ärenden av tio både i de sociala insatsgrupperna och i jämförelsekommunerna.

Vid uppföljningen efter sex månader pågick insatserna fortfarande för flertalet ungdomar i de sociala insatsgrupperna, och de flesta bedömdes också ha behov av fortsatta insatser. I jämförelsegruppen bedömdes färre behöva fortsatta insatser, och insatserna hade avslutats för över hälften av ungdomarna.

För hälften i jämförelsegruppen gällde också att de hade dömts till ungdomstjänst, en tidsbegränsad påföljd som domstol fattar beslut om och som socialtjänsten sedan genomför. I de sociala insatsgrupperna förekom ungdomstjänst knappast alls. Förutom arbetet i de sociala insatsgrupperna, som i de flesta kommuner behandlades som en biståndsbedömd insats, var de vanligaste åtgärderna i stället insatser med större inslag av psykosocialt behandlingsarbete, som särskilt kvalificerad kontaktperson och placering i hem för vård och boende (HVB).

Bland samtliga ungdomar i bägge grupperna hade nio av tio noterats för misstanke om brott i Brå:s misstankeregister året före studien, i genomsnitt fem brott per individ. Under uppföljningstidens sex månader fick ungefär hälften i båda grupperna inte någon ny notering. På liknande sätt minskade andelen som enligt socialtjänstens bedömning uppfyllde ett kriterium på uppförandestörning från hälften till ungefär en femtedel i båda grupperna.

Detta tyder på att socialtjänstens arbete på kort sikt gav påtagliga effekter oberoende av om det bedrevs under samverkan i sociala insatsgrupper eller inte. Eftersom insatserna i många fall fortfarande pågick vid uppföljningstidens slut, framför allt i de sociala insatsgrupperna, är dock sex månader en alltför kort tid för att med säkerhet kunna uttala sig om effekter av insatserna. Socialstyrelsen kommer därför att fortsätta uppföljningen av ungdomarna under en tvåårsperiod.

Att socialsekreterarna trots likheterna i resultat bedömde att fler i de sociala insatsgrupperna behövde fortsatta insatser kan bero på att ungdomarna hade större problem än i jämförelsegruppen. En annan möjlig orsak är att socialsekreterare som arbetade med sociala insatsgrupper hade mer kontakt med ungdomarna och samverkade mer med andra aktörer och därför kanske också hade bättre kunskap om ungdomarna och såg större möjligheter till

förändring. Detta behöver också undersökas närmare i den fortsatta utvärderingen.

Utvärderingen av samverkansformen sociala insatsgrupper visar att arbetet med sociala insatsgrupper har bidragit till att lokala verksamheter har skapats inom ramen för socialtjänstens verksamhet när det gäller ärenden som berör kriminalitet. Den visar också att utformningen och genomförandet av sociala insatsgrupper uppvisar lokala variationer.

Samverkansformen sociala insatsgrupper, så som den utförs, innehåller komplexa aspekter. Arbetet utförs på flera organisatoriska nivåer och omfattar många olika relationer: mellan och inom myndigheter, mellan och inom professioner, mellan professionella och programmets deltagare. Olika syn och perspektiv på kriminalitet och på barn, unga och unga vuxna som begår brott existerar vilket också gör arbetet inom ramen för samverkansformen sociala insatsgrupper komplext.

I officiella dokument tillskrivs samverkan en central roll i sociala insatsgrupper. De lokala verksamheterna för sociala insatsgrupper har byggt upp former för samarbete på olika organisationsnivåer, även om formerna för och graden av samverkan varierar i praktiken. Utvärderingens underlag tyder således på att den förväntade effekten att bygga upp former för samarbete kan anses vara uppfylld på en övergripande nivå.

Verksamheterna har i begränsad omfattning arbetat med att identifiera de unga som riskerar att utveckla en kriminell livsstil eller vill lämna ett kriminellt nätverk. Sociala insatsgrupper handlar i praktiken vanligtvis inte om att kartlägga och identifiera ungdomar i riskzonen i verksamheternas lokala områden. De flesta som har deltagit i sociala insatsgrupper har redan varit kända hos socialtjänsten. Enligt professionellas skattning har en effekt av arbetet med sociala insatsgrupper varit att individer som känner sig svikna av myndigheterna eller av samhället och som riskerar att inte komma tillbaka till systemet, har fångats upp och erbjudits stöd.

Arbetet med sociala insatsgrupper har även, enligt professionellas uppfattning, skapat bieffekter i lokala verksamheter. Förekomsten av stuprör inom och mellan myndigheter och organisationer har synliggjorts liksom en tröghet i beslutsfattande när det gäller arbete med personer som har begått brott. Vidare menar professionella att kunskapen om de deltagande myndigheternas organisationer, områden och regelverk inom ramen för arbetet med sociala insatsgrupper, har ökat, liksom kunskapen om kriminalitet. En annan bieffekt av arbetet med sociala insatsgrupper är att strukturella hinder för att lämna en kriminell livsstil har uppmärksammats.

Utvärderingen belyser att det är de som arbetar med programmet i samspel med programmets deltagare som genererar programmets effekter. Relationsskapande, möte mellan kontaktpersonen och deltagaren, synen på deltagarna som medverkande aktörer i stället för som "föremål för arbetet" samt hur tiden mellan mötena organiseras har i utvärderingen identifierats som moderatorer som professionella använder för att få programmet att fungera och leda till önskade effekter.

Inom ramen för utvärderingen av samverkansformen har fyra deltagare i sociala insatsgrupper intervjuats. Alla fyra har lyft fram sin respektive kontaktpersons empati och engagemang. De har skattat att arbetet med

sociala insatsgrupper för just dem har haft effekt i form av att de har lämnat eller håller på att lämna en kriminell livsstil. I intervjuerna förmedlas en bild av samhället och dess olika institutioner som inte har reagerat på de fyra deltagarnas situation i tid och innan de började begå handlingar som kunde rubriceras som brott.

Socialstyrelsens bedömning

Utvärderingen av effekter för individerna visar att samverkan genom sociala insatsgrupper och samverkan på annat sätt inom socialtjänsten ger likvärdigt bra resultat för ungdomar sett i det korta perspektivet. Glädjande är att misstanke om fortsatt kriminalitet minskat väsentligt bland ungdomarna i båda grupperna.

Utvärderingen av effekter för individerna har endast följt upp ungdomarna sex månader efter att de accepterade att delta i en social insatsgrupp, vilket är en för kort period för att kunna fastställa livsstilsförändringar. Utvärderingens resultat begränsas också av att få ungdomar kunnat inkluderas i studien.

Ett av de viktigare resultaten i utvärderingen av effekter för individerna är att arbetssättet i de sociala insatsgrupperna förefaller leda till mer långvariga och behandlingsinriktade insatser, som i ett längre perspektiv kan innebära ett bättre utfall för ungdomarna i de sociala insatsgrupperna.

Några av de viktigaste resultaten i utvärderingen av samverkansformen sociala insatsgrupper är kunskapen om den komplexitet som arbetet med sociala insatsgrupper innebär i praktiken i förhållande till hur arbetet var tänkt att utföras liksom kunskapen om de olika moderatorerna och hindren för att uppnå önskade effekter av arbetet. Här har både professionella och deltagare tillfrågats om deras erfarenheter av och uppfattningar om arbetet med sociala insatsgrupper.

Kunskap och erfarenheter som professionella som arbetar med sociala insatsgrupper har utvecklat behöver tas till vara, liksom kunskap och erfarenheter som deltagare i programmet har utvecklat. Om målet är att skapa ett välfungerande arbete som uppnår önskade effekter är det nödvändigt att alla berörda intressenter har kunskap om, och förståelse för hur arbetet inom ramen för programmet hänger ihop med de kontexter i vilket det utförs och de effekter som det förväntas generera.

Det kan konstateras att den korta tiden för utvärdering av resultaten för individerna gör det svårt att uttala sig om effekter på längre sikt. Vidare är det viktigt att notera att såväl utformningen som genomförandet av arbetet med sociala insatsgrupper uppvisar lokala variationer, varför lokala uppföljningar blir angelägna fortsättningsvis.

Mot bakgrund av resultaten från de båda utvärderingarna gör Socialstyrelsen bedömningen att verksamheten med sociala insatsgrupper behöver fortsätta följas för att undersöka effekter på längre sikt för individer och verksamheter.

Socialstyrelsens uppdrag

Regeringen gav hösten 2014 Socialstyrelsen i uppdrag att utvärdera arbetet med sociala insatsgrupper (Ju2014/5328/PO, JU2013/7422/PO). En del av uppdraget var att utvärdera resultatet för de individer som har varit föremål för arbete i en social insatsgrupp. Den delen av uppdraget redovisas i denna rapport. Den redovisar med andra ord effekter av sociala insatsgrupper på individnivå.

I uppdraget ingick också att utvärdera hur samverkan i sociala insatsgrupper har fungerat, hur de som har varit föremål för arbetet i grupperna har upplevt det och vilka lärdomar berörda aktörer har dragit av resultatet, liksom att bedöma om det är rätt målgrupp som blir föremål för arbete i sociala insatsgrupper. De delarna av uppdraget redovisas i en parallell rapport: *Utvärdering av sociala insatsgrupper – genomförande, utfall och effekter av arbetet på verksamhetsnivå* [1].

Sociala insatsgrupper

Sociala insatsgrupper (SIG) föreslogs av utredningen *Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avhopp* (SOU 2010:15). Det är nu en form av samverkan mellan lokala aktörer i arbetet med enskilda ungdomar som riskerar att rekryteras till kriminella grupper eller vill lämna dem. Arbetet i SIG går till på olika sätt men har några gemensamma drag:

- Det finns en reguljär organisation för samverkan mellan aktörer i arbetet med ungdomar på individnivå.
- Socialtjänsten samordnar arbetet mellan aktörerna.
- Insatserna för individen beskrivs i en gemensam, individuell åtgärdsplan.
- Ungdomen och i vissa fall vårdnadshavarna samtycker till att aktörerna får lämna uppgifter om ungdomen till varandra.

Samtidigt finns det skillnader i hur arbetet bedrivs, bland annat när det gäller vilka aktörer som deltar och målgruppens ålder och grad av kriminell belastning. Det beskrivs närmare i Socialstyrelsens andra utvärderingsrapporter [1, 2] och i kapitlet som redovisar utvärderingens resultat i denna rapport.

Förslag och försöksverksamheter

Utredningen mot kriminella grupperingar hade i uppdrag att föreslå åtgärder för att förhindra kriminellas etablering i samhället. I sitt betänkande kom utredningen fram till att det krävs väl koordinerade insatser på individnivå och reguljära former för samverkan mellan socialtjänst, polis och skola för att minska rekryteringen av ungdomar till kriminella grupperingar (SOU 2010:15). Utredningen föreslog att det lokala stödet till ungdomar skulle samordnas i sociala insatsgrupper under ledning av socialtjänsten. Målgruppen för arbetet skulle vara en begränsad grupp ungdomar under 21 år som riskerar att dras in i kriminella nätverk.

Utredningsförslaget föranledde regeringen att 2011 ge dåvarande Rikspolisstyrelsen i uppdrag att initiera försöksverksamheter med sociala insatsgrupper. Syftet var dels att förebygga att ungdomar i åldern 15 till 25 år rekryteras till kriminella nätverk och utvecklar en kriminell livsstil, dels att ge ungdomar stöd att hoppa av kriminella nätverk. Insatser från socialtjänst, polis, skola och andra berörda myndigheter skulle koordineras av socialtjänsten i den kommun där den aktuella ungdomen bodde, och arbetet skulle tydliggöras i en individuell åtgärdsplan. Ett samtycke från varje ungdom, och i vissa fall vårdnadshavarna, skulle inhämtas av respektive myndighet för att göra det möjligt för medlemmarna i den sociala insatsgruppen att dela sekretessbelagd information om ungdomen med varandra.

Rikspolisstyrelsen redovisade erfarenheter från tolv försöksverksamheter 2012 [3] och fick därefter ett nytt uppdrag att ge stöd till arbetet, verka för att fler grupper bildades och utveckla arbetssättet. På uppdrag av Rikspolissty-

relsen utvärderades försöksverksamheterna av Ersta Sköndals högskola [4], vilket refereras kort i denna rapport i kapitlet Forskning och utvärdering.

Erfarenheterna från försöksverksamheterna var en del av grunden för en vägledning, som Socialstyrelsen har gett ut på uppdrag av regeringen [5]. Vägledningen beskriver hur socialtjänsten i arbetet med SIG kan

- upptäcka ungdomar i behov av stöd
- skapa förutsättningar för en bra samverkan
- öka delaktighet och inflytande för ungdomar som deltar
- genomföra arbetet praktiskt och
- följa upp resultatet för ungdomarna.

SIG i mer än femtio kommuner 2015

Ett annat uppdrag till Socialstyrelsen har varit att göra en nationell kartläggning av SIG. Den gjordes 2015 och visade att det då fanns grupper i 53 av de 210 kommuner och stadsdelar som besvarade en enkät [2]. Totalt tillfrågades 316 kommuner och stadsdelar.

Kartläggningen visade att det fanns skillnader mellan grupperna i flera avseenden: vilka som samverkade, hur samverkan var organiserad, omfattningen av samverkan, vilken målgrupp arbetet riktade sig till och vilka insatser som gavs. Det var vanligast att socialtjänst, polis och skola samverkade. Åtgärdsplaner upprättades i de flesta fall. Arbetet inriktades ofta på yngre personer som uppvisar många riskfaktorer samtidigt, också ungdomar under 15 år. Genomgående för alla kommuner var att de upprättade samtycken med de ungdomar som skulle få stöd. Vid tiden för kartläggningen hade totalt 550 samtycken upprättats i de undersökta kommunerna, det vill säga i genomsnitt tio i varje kommun.

Många kommuner betraktade SIG inte enbart som en samverkansform utan också som en biståndsbedömd insats enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL. Socialstyrelsens har dock i vägledningen för arbetet med SIG angett, att samverkan mellan myndigheter kring en person i sig inte är att betrakta som en insats utan kan ses som en samordning av olika verksamheters inbördes arbete med personen [5].

Arbete med ungdomar som begår brott

I detta kapitel redovisas viss statistik om kriminellt beteende bland ungdomar och därefter vilka åtgärder beteendet kan föranleda hos olika myndigheter. Förutom åklagare och domstolar kan dessa och flera andra aktörer, bland dem hälso- och sjukvården och ideella organisationer, ingå i SIG.

Ungdomar som begår brott

Många ungdomar begår brott och mindre förseelser, men endast ett fåtal återfaller i fler och grövre brott och utvecklar en mer bestående kriminalitet. Cirka hälften av niondeklassarna i Brottsförebyggande rådets (Brå:s) skolundersökning uppgav att de under 2015 hade begått någon form av stöld, våldsbrott eller skadegörelse eller hade använt narkotika [6]. De flesta hade begått brotten en eller två gånger. Andelen som uppgav att de hade begått flera brott var mindre: fler än två stölder 16 procent, fler än två våldsbrott 9 procent, fler än två inbrott 2 procent och fler än två rån 0,6 procent. Medan stölderna var ungefär lika vanliga bland pojkar och flickor, var våldsbrott, inbrott och rån två till tre gånger vanligare bland pojkarna.

Ungdomar som begår så kallade strategiska brott, som rån, tillgrepp av motorfordon och våld och hot mot tjänsteman, löper stor risk att utveckla en lång och intensiv brottskarriär [7]. Av 15–17-åringar som i sin brottsdebut lagförs för rån återfaller mer än hälften i tre eller fler nya lagföringar under de kommande sju åren [8]. Ofta uppmärksammas dessa ungdomar av socialtjänsten redan före 15 års ålder.

De som begår många brott umgås ofta med andra som begår brott, och en del ingår i ungdomsgång eller löst sammansatta kriminella nätverk. Ur sådana nätverk sker ofta rekryteringen till grövre kriminalitet. I SOU 2010:15 uppskattades att gruppen ungdomar under 21 år, som riskerar att dras in i kriminella nätverk, uppgick till cirka 5 000 personer i landet. Cirka hälften av dem fanns enligt utredningen i de tre storstadsområdena.

Insatser och påföljder

Socialtjänsten

Socialtjänsten är skyldig att i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver (5 kap. 1 § SoL).

En viktig källa till information om barn och unga som kan behöva stöd och skydd är anmälningar som görs till socialtjänsten. Flera myndigheter och yrkesverksamma är skyldiga att göra anmälningar om barn som riskerar att fara illa, till exempel genom eget destruktivt beteende, och alla bör enligt lag göra sådana anmälningar (14 kap. 1 § och 1 c § SoL). En undersökning

visade att sex procent av ungdomarna mellan 13 och 18 år i ett urval på 75 kommuner och stadsdelar anmälades till socialtjänsten under ett år [9]. De vanligaste anmälningssorsakerna för ungdomarna var kriminalitet och skolrelaterade problem. Flest anmälningar gjordes av personal med anmälningsskyldighet.

Ungdomar med allvarliga beteendeproblem, som normbrott och kriminalitet, är en stor grupp inom den sociala barn- och ungdomsvården. Vanliga insatser är familjebehandling, föräldrastöd, kontaktperson, kontaktfamilj, strukturerade stöd- och behandlingsprogram och stödsamtal. Särskilt kvalificerad kontaktperson är en insats inriktad på personer som inte har fyllt 21 år och som har behov av särskilt stöd och särskild vägledning för att motverka risk för bland annat brottslig verksamhet (3 kap. 6 b § andra stycket SoL).

Den 1 november 2016 hade nästan 31 700 barn och ungdomar behovsprövade öppenvårdsinsatser inom socialtjänsten (enligt 4 kap. 1 § SoL) [10]. Insatserna förutsätter samtycke från den unge eller från vårdnadshavarna när den unge är under 15 år. Förutom individuellt behovsprövade insatser kan socialtjänsten erbjuda allmänt inriktad och generellt utformad service som inte föregås av en utredning (3 kap. 1 § och 6 § SoL) [11].

Socialtjänstens utredning kan visa att barnet har behov av vård utanför det egna hemmet, till exempel i familjehem, hem för vård och boende (HVB) eller särskilt ungdomshem. Placering utanför hemmet ska om möjligt ske frivilligt enligt SoL, men i situationer när frivilliga insatser inte kan komma till stånd eller inte bedöms som tillräckliga, kan insatser också ges som en tvångsåtgärd enligt lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU.

För att förebygga att placering utanför hemmet måste göras med tvång, kan socialnämnden också besluta om andra insatser utan samtycke från den unge eller vårdnadshavarna – så kallat mellantvång (22 § LVU). Det kan vara insatser som särskilt kvalificerad kontaktperson eller någon form av behandling. Beslut om mellantvång fattas dock sällan [12].

Ungefär 23 700 barn och ungdomar omfattades 2016 av frivillig vård utanför hemmet och 8 000 av tvångsvård enligt LVU [10].

Skolan

Skolpersonal kan tidigt upptäcka normbrytande beteende eller andra problem hos barn och ungdomar. Barn med normbrytande beteende presterar ofta dåligt i skolan. En del underpresterar i förhållande till sin förmåga och andra har inlärningsproblem [13].

Skolan ska sträva efter att uppväga skillnader i elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen (1 kap. 4 § andra stycket skollagen [2010:800]). Om en elev inte når målen eller riskerar att inte göra det, ska eleven få stöd i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen eller särskilt stöd (3 kap. 5 a-12 §§ skollagen).

Extra anpassningar kan vara stöd att sätta igång arbetet, extra tydliga instruktioner, att få ett undervisningsområde förklarad på ett annat sätt, hjälp att förstå texter, anpassade läromedel, särskild färdighetsträning i till exempel språk och matematik med mera.

Särskilt stöd ska ges om en utredning visar att eleven behöver det, och det ska dokumenteras i ett åtgärdsprogram. Stödet kan bland annat bestå i

undervisning av en speciallärare, placering i en särskild undervisningsgrupp, enskild undervisning, anpassad studiegång i grundskolan och reducerat program i gymnasieskolan [14].

Höstterminen 2016 fick 5 procent av eleverna – 6,4 procent av pojkarna och 3,5 procent av flickorna – totalt 51 400 elever, särskilt stöd i grundskolan [15, 16]. Det särskilda stödet var vanligast i årskurs nio, där det gavs till 7,5 procent av eleverna – 8,8 procent av pojkarna och 6,0 procent av flickorna. Nästan hälften med särskilt stöd hade anpassad studiegång. Uppgifter saknas om gymnasieskolan.

I arbetet med ungdomar med normbrytande beteende och psykosociala problem har elevhälsan också en viktig uppgift. Elevhälsan ska stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål. För elevhälsans insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog, kurator och personal med specialpedagogisk kompetens (2 kap. 25 § skollagen).

Polisen

Polisen ska arbeta för att förhindra att ungdomar begår brott. Polis i yttre tjänst har stora möjligheter att upptäcka ungdomar som befinner sig i riskfyllda miljöer eller som umgås med personer som tidigare är kända av polisen för att ha begått brott. Polisen är också skyldig att anmäla oro för barn och ungdomar till socialtjänsten (14 kap. 1 § SoL).

En annan uppgift för polisen är att utreda misstankar om brott. När en misstänkt person är under 18 år får det gå högst sex veckor från det att polisen har underrättat personen om misstankarna till dess att åklagaren fattar beslut (enligt 4 § andra stycket lag [1964:167] med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, LUL). Det kan vara ett beslut om åtal, strafföreläggande eller att ärendet läggs ner. Syftet med tidsfristen är att tiden mellan ett brott och samhällets reaktion ska vara så kort som möjlig för unga lagöverträdare, vilket anses viktigt för att kopplingen mellan brott och påföljd ska bli tydlig för den unge (se bland annat propositionen 2005/06:165 Ingripanden mot unga lagöverträdare, s. 111).

Statens ungdomsvård

De finns 24 särskilda ungdomshem, som drivs av Statens institutionsstyrelse (SiS) och där vård och behandling ges till ungdomar som har svåra psykosociala problem, som kriminalitet och missbruk. Det stora flertalet tvångsvårdas enligt LVU, medan små grupper vårdas frivilligt enligt SoL eller är dömda till sluten ungdomsvård som verkställs enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, LSU. Socialtjänsten ansöker om vård hos SiS enligt LVU eller SoL när öppenvårdsinsatser och andra placeringar utanför hemmet har befunnits otillräckliga [17].

Under 2016 togs 1 095 ungdomar in för vård på SiS enligt LVU och SoL – 733 pojkar och 362 flickor. Dessutom togs 61 pojkar och 2 flickor in för sluten ungdomsvård enligt LSU [18]. De flesta placerades akut några veckor, medan en mindre del genomgick en utredning under åtta veckor eller en längre tids behandling. Den genomsnittliga vårdtiden för dem som skrevs ut under 2016 var fem och en halv månad. De som frigavs från sluten ungdomsvård hade i genomsnitt avtjänat nästan nio månader.

Behandlingen hos SiS ska följa en individuell plan, som utformas tillsammans med den unge, familjen och socialtjänsten. Den kan bland annat omfatta program för aggressionskontroll, social färdighetsträning och psykoterapi. Ungdomarna har också rätt till skolundervisning [17].

Åklagare och domstolar

Lagstiftningen om unga lagöverträdare bygger på principen att unga som begått brott så långt möjligt ska hållas utanför Kriminalvården och få vård och behandling inom socialtjänsten. Det anses motverka fortsatt kriminalitet bättre än samhällsreaktioner som fängelse och andra straff. När ungdomar misstänks för brott och har kommit i kontakt med rättsväsendet har socialtjänsten stora möjligheter att bevaka deras behov av skydd och stöd. Det kan den göra bland annat genom att få underrättelser om polisanmälan, delta i förhör, lämna yttrande i åtalsfrågor och ge förslag till påföljder. Ungdomar under 18 år har också stora möjligheter att få åtalsunderlåtelse (enligt 16–22 §§ LUL).

När ungdomar döms för brott av domstol delar rättsväsendet och socialtjänsten ansvaret för att verkställa påföljden. Ju yngre den unge är när brottet begås, desto större ansvar har socialtjänsten för vård och behandling. Socialtjänsten är ensam ansvarig för barn som inte fyllt 15 år och därför inte är straffmyndiga. När ungdomar är mellan 15 och 17 år har socialtjänsten i första hand ansvar för åtgärder. För unga 18 till 21 år gäller delat ansvar mellan socialtjänsten och Kriminalvården. När det gäller dom om slutan ungdomsvård ansvarar SiS för verkställigheten [19].

De bestämmelser i brottsbalken som gäller för vuxna kan i princip tillämpas även på unga lagöverträdare i åldrarna 15 till 20 år. I 32 kap. brottsbalken, BrB, framgår de särskilda påföljder som endast kan komma ifråga för unga lagöverträdare. Det är ungdomsvård (1 §), ungdomstjänst (2 §) och påföljden slutan ungdomsvård (5 §). Ungdomsvård kan vara deltagande i socialtjänstens öppna verksamhet eller vård på särskilt ungdomshem. Ungdomstjänst kan omfatta mellan 20 och 150 timmar och består främst av oavlönat arbete men kan också innehålla påverkansprogram. Det är en fristående påföljd, men den används ofta som ett tillägg till ungdomsvård. Kommunen ska verkställa påföljden och bestämma vilket innehåll den ska ha (5 kap. 1 b § SoL).

Ungdomar mellan 18 och 20 år döms i första hand till frivårdspåföljderna skyddstillsyn och villkorlig dom. Skyddstillsyn omfattar övervakning men kan också bestå av behandlingsprogram eller andra vårdinsatser.

År 2015 fattades cirka 18 000 lagföringsbeslut som gällde ungdomar mellan 15 och 20 år, det vill säga domar eller andra beslut som innebär att ungdomarna förklarades skyldiga till brott. Under 2013–2015 var besluten som gällde 15–17-åringar i 15 procent av fallen en dom om ungdomsvård och i ungefär lika många fall en dom om ungdomstjänst. I 57 procent av fallen fattade åklagare i stället beslut om åtalsunderlåtelse eller strafföreläggande, som oftast är böter. Under samma tid fick 48 procent av 18–20-åringarna åtalsunderlåtelse eller strafföreläggande, medan 25 procent dömdes till böter och 17 procent dömdes till skyddstillsyn eller fick villkorlig dom [8].

Forskning och utvärdering

Kapitlet beskriver kortfattat tidigare forskning och utvärdering av dels SIG, dels effekter av samverkan i arbetet med barn och ungdomar.

SIG

Det har gjorts några studier av SIG som i första hand har undersökt hur det har gått att genomföra förslagen i praktiken och hur grupperna har uppfattats av dem som har deltagit i dem. Det har också gjorts försök att utvärdera effekter av SIG, men avsaknaden av en jämförelsegrupp har gjort det svårt att dra slutsatser.

De tolv försöksverksamheterna studerades av forskare på Ersta Sköndals högskola på uppdrag av Rikspolisstyrelsen [4]. Studien visade att samarbetsformen kunde implementeras som planerat, men att det fanns svårigheter att få med skola, fritidsverksamhet och hälso- och sjukvård i samarbetet. Kriterierna för val av ungdomar var enligt forskarna mycket varierande och ibland otydliga. Deltagarna i försöksverksamheterna ansåg att åldersgruppen 15–25 år var för snäv, eftersom brottsförebyggande arbete bör påbörjas tidigare, och medlemmar i kriminella nätverk ofta är äldre när de är motiverade att hoppa av.

Alla försöksverksamheter hade målsättningen att förhindra nyrekrytering till kriminella nätverk, men bara sju av de tolv verksamheterna arbetade med att underlätta för ungdomar att lämna en kriminell livsstil och hoppa av sådana nätverk. Forskarna drog också slutsatsen att SIG inte i någon större utsträckning ökade möjligheterna att identifiera ungdomar i riskzonen för att utveckla en kriminell livsstil. Däremot bidrog SIG till att ungdomar med kriminellt beteende fick stöd och hjälp. Ett hinder i arbetet var att många ungdomar och en del vårdnadshavare inte ville lämna samtycke till informationsutbyte mellan myndigheter, vilket är en förutsättning för arbetet i SIG.

Forskare på Linköpings universitet har intervjuat aktörer i SIG i Linköpings kommun [20]. Aktörerna uppfattade resultatet av arbetet som positivt. För några individer beskrevs förändringarna som livsavgörande och för andra som mindre genomgripande men positiva. Aktörernas bilder av målgruppen skilde sig något åt. En del betonade det förebyggande arbetet och andra framhöll stödet till avhoppare.

FoU Södertörn har studerat arbetet med SIG i Huddinge kommun och bland annat intervjuat ett mindre antal professionella, föräldrar och ungdomar [21]. De intervjuade var till största delen positiva till arbetet i grupperna och ville fortsätta delta. De tyckte att samverkan fungerade bra och trodde att den skulle vara till hjälp för ungdomarna.

Barnombudsmannen (BO) har studerat samverkansformen utifrån de ungas perspektiv med hjälp av intervjuer med elva ungdomar mellan 15 och 23 år [22]. Slutsatsen blev att stödet uppfattades som positivt, framförallt stödet från kontaktpersonen inom samverkansformen. Flera ungdomar tyckte dock att de hade fått otillräcklig information och hade därför haft svårt att förstå

olika personers roller och även grundläggande frågor som när samverkansformen inleddes och avslutades.

Effekter av samverkan

Det saknas tidigare studier av effekterna av SIG. Däremot finns det studier av effekter av samverkan i arbetet med ungdomar som har ett kriminellt beteende och av effekter av samverkan i annat arbete med barn och ungdomar.

Samverkan kring ungdomar som begår brott

Socialstyrelsen har publicerat en systematisk kartläggning av vetenskapliga studier av interventioner, som dels har som mål att ungdomar och unga vuxna inte utvecklar en kriminell livsstil eller lämnar kriminella grupperingar, dels bygger på samverkan mellan olika aktörer [23]. Av kartläggningens 57 studier gällde 37 interventionernas effekter. I studierna jämfördes personer som fick insatserna, det vill säga interventionsgruppen, med personer som fick antingen traditionella insatser eller inga insatser alls, det vill säga jämförelsegruppen. Flertalet effektstudier hade gjorts i USA, några i Storbritannien och en i Sverige. Insatserna omfattade främst skyddstillsyn och frivårdsprogram, utslussning och eftervård samt breda lokala satsningar där man kartlade problemen i ett område och bland annat bedrev uppsökande arbete.

I endast en fjärdedel av studierna (9 av 37) var återfallen i brott mindre i interventionsgruppen än i jämförelsegruppen. Även i de studier där man undersökte hur allvarliga återfallsbrotten var minskade allvarlighetsgraden mer i interventionsgruppen endast i en fjärdedel av studierna (7 av 27). Studier som visade bättre resultat för interventionsgruppen var framför allt studier där jämförelsen gjordes med en grupp som inte fick några insatser alls. När jämförelsen gjordes med traditionella insatser visade samverkansinterventionerna sällan bättre effekt.

Samverkan kring barn och ungdomar

Det finns också några enskilda svenska studier av samverkan som inte gäller ungdomar med kriminellt beteende utan barn och ungdomar som har utsatts för brott eller har andra problem.

I en avhandling i socialt arbete redovisas en studie av hur professionella och föräldrar påverkas när barn- och ungdomspsykiatri, socialtjänst, skola och familjer samarbetar kring barn med komplexa problem [24]. Med hjälp av observationer och intervjuer studerades åtta ärenden.

I avhandlingen beskrivs hur samarbetet invagar aktörerna i tron att något nytt sker, även när barnets situation inte förändras. Följden bli att de professionellas oro för barnets situation minskar, medan det sprids känslor av vanmakt och förtvivlan i familjerna när de inte får den hjälp de behöver. Föräldrarna reagerar på den uteblivna förändringen, samtidigt som de professionella är upptagna av att göra intryck på varandra, dra upp gränser och presentera vad den egna verksamheten har åstadkommit. Även när inget förändras för barnen upplever de professionella att man i organisationerna har situationen under kontroll och gör sitt yttersta för att hjälpa familjen.

Samarbetet kan upplevas som ett värdefullt stöd för de professionella, samtidigt som familjerna inte tycker att de får tillräcklig hjälp.

I en avhandling i rättssociologi har sex barnhus studerats, där socialtjänst, hälso- och sjukvård, polis och åklagare samverkar kring utredningar av misstänkta brott mot barn [25]. Studien bygger främst på intervjuer med personalen på barnhusen, enkäter till dem och observationer av samrådsmöten. Studien har fokus på hur de samverkande aktörerna påverkar varandra och vilka konsekvenser det får för deras arbete, barnen och familjerna.

Avhandlingen beskriver hur socialtjänsten anpassar sig efter polis och åklagares uppdrag och hur polis och åklagares arbetsinsatser prioriteras framför socialtjänstens. SoL:s helhetssyn och inriktning på frivillighet, integritet och samarbete med familjerna får stå tillbaka för den straffrättsliga logiken och de intressen som skyddas av förundersökningssekretessen. Det blir viktigare att undersöka de misstänkta brotten än att utreda barnens och familjernas behov och hur deras situation kan förbättras genom stöd- och behandlingsinsatser. Det som har skett får företräde framför det som ska följa.

Utvärderingens frågor och metoder

Frågor

Syftet med denna utvärdering är att undersöka effekterna för individen av socialtjänstens arbete för att motverka en kriminell livsstil bland unga med hjälp av SIG. Det görs genom att jämföra ungdomar som deltar i SIG med ungdomar som får insatser av socialtjänsten utan denna form av samverkan. Regeringsuppdragets tidsramar gör att förändringar har kunnat följas upp endast under en sexmånadersperiod.

Utvärderingen är avsedd att besvara fyra frågor:

1. Vilka problem hade ungdomarna vid uppföljningsperiodens början?
2. Vilka insatser har ungdomarna fått under uppföljningsperioden?
3. I vilken utsträckning förhindrar samverkan i SIG på kort sikt (sex månader) att ungdomar återfaller i brott jämfört med socialtjänstinsatser för ungdomar där socialtjänsten inte använder sig av SIG som samverkansform?
4. I vilken utsträckning har de ungdomar som medverkar i SIG efter sex månader en fungerande livssituation (till exempel boende, ordnad sysselsättning och hälsa) jämfört med de ungdomar som inte har erbjudits samverkan i form av SIG?

Metoder

Förstudie

Effektutvärderingen planerades med hjälp av resultaten från en förstudie som genomfördes hösten 2014. Syftet med förstudien var att dels kartlägga vilka kommuner i Rikspolisstyrelsens försöksverksamhet som fortsatt sitt arbete med SIG, dels undersöka förutsättningarna för kommunerna att delta i en effektutvärdering. Därutöver kontaktades andra kommuner och stadsdelar där det efterhand framkom att arbete med SIG pågick. Med hjälp av ett halvstrukturerat frågeformulär genomfördes en telefonintervju med representanter för totalt 42 kommuner och stadsdelar. Oftast var det SIG-samordnaren eller en verksamhetsansvarig chef som intervjuades. Kartläggningen visade bland annat följande:

- Kommuner och stadsdelar som infört SIG fanns ofta i någon av landets tre storstadsregioner (25 stycken) eller i en mellanstor stad (12), men SIG förekom även i mindre kommuner (5).
- Ungefär 40 procent av kommunerna och stadsdelarna i kartläggningen hade påbörjat arbetet med SIG under åren 2011 och 2012, medan majoriteten hade gjort det under 2013 och 2014.

- Det fanns en stor variation mellan kommunerna i deras erfarenheter av att praktiskt arbeta med SIG. Antalet ungdomar som hade börjat delta i SIG varierade mellan 0 och 45. Tolv kommuner och stadsdelar hade inte alls arbetat med SIG eller bara haft en eller två inskrivna ungdomar.
- Det fanns skillnader i såväl ålder som problematik mellan de målgrupper som kommunerna riktade sig till. Totalt sträckte sig åldersspannet mellan 10 och 27 år. De allra flesta arbetade med ungdomar under 18 år och det vanligast förekommande åldersspannet var 13 till 18 år.
- Kriterierna för att erbjudas SIG var inte alltid allvarlig kriminalitet, utan fokus låg mer på den sammantagna oro som aktörerna hyste för ungdomen.
- Den uppskattade kapaciteten varierade mellan 2 och 25 ungdomar per år. De vanliga var att man bedömde den årliga kapaciteten till upp till 5 ungdomar. Endast ett fåtal kommuner räknade med att kunna arbeta med fler än 10 ungdomar i SIG under ett år.

Utvärderingens design

Utvärderingen har en kvasiexperimentell design och jämför ungdomar som har medverkat i SIG (SIG-gruppen) med en grupp ungdomar som har fått traditionella insatser från socialtjänsten (jämförelsegruppen). En förmätning gjordes när ungdomarna inkluderades i studien. En eftermätning gjordes sex månader efter förmätningen, vilket innebär att insatserna då fortfarande kunde pågå.

Det var inte möjligt att använda en randomiserad design, som i flera avseenden är den ideala designen för en vetenskapligt utformad effektutvärdering av interventioner. I en randomiserad design fördelas undersökningens deltagare med slumpens hjälp på en interventionsgrupp och en jämförelsegrupp. Sannolikheten är då störst att deltagarnas alla varierande karaktäristika fördelas lika mellan grupperna och att de därför blir så jämförbara som möjligt.

Eftersom många kommuner har en uttalad målsättning att alla som behöver SIG ska få det [26], var det inte möjligt att lotta ungdomar inom en och samma kommun mellan SIG och insatser utan SIG. Socialstyrelsens nationella kartläggning [2] visade också att i genomsnitt tio ungdomar per kommun hade medverkat i SIG sedan starten. I realiteten hade vissa större kommuner haft en större genomströmning och vissa små kommuner kanske haft så få som en till två ungdomar i SIG under perioden, vilket inte heller medgav lottning till olika grupper.

Här har använts en kvasiexperimentell design. Den jämför grupper som inte bildas slumpmässigt, men strävan är ändå att de ska vara så lika varandra som möjligt [27]. En studie med kvasiexperimentell design är inte lika tillförlitlig som en randomiserad studie men tillförlitligare än en studie utan jämförelsegrupp. När en jämförelsegrupp saknas, blir det svårt att avgöra om en eventuell förändring beror på interventionen eller andra omständigheter.

Undersökningsgrupp

Mot bakgrund av förstudiens resultat avgränsades utvärderingens undersökningsgrupp till ungdomar mellan 13 och 18 år som omfattades av biståndsbedömda insatser inom socialtjänsten. Eftersom syftet med SIG är att motverka kriminalitet krävdes också ett dokumenterat kriminellt beteende. Inklusionskriterierna var därmed:

- Ålder 13–18 år.
- Ungdomen bedömdes vara i behov av socialtjänstens insatser för att förebygga fortsatt problembeteende.
- Ungdomen hade minst två inkomna polisanmälningar under loppet av tolv månader eller minst en inkommen polisanmälan med misstanke om brott av allvarligare karaktär, som brott enligt 3, 4 eller 8 kap. BrB (brott mot liv och hälsa, brott mot frihet och frid samt stöld, rån och andra tillgrepps-brott).

Ungdomar exkluderades från studien om de hade begått sexuella övergrepp eller om socialtjänsten bedömde att ungdomarna eller deras familjer utgjorde en fara för datainsamlarens säkerhet.

Studien kom på detta sätt att omfatta 64 ungdomar, 34 i SIG-gruppen (5 flickor och 29 pojkar) och 30 i jämförelsegruppen (5 flickor och 25 pojkar). Ungdomarna var i åldrarna 13 till 18 år vid inklusionstillfället. Medelåldern i SIG-gruppen var 15,5 år och i jämförelsegruppen 16,3 år (aritmetiska medelvärden; medianer 15 respektive 16 år).

Bakgrundsdata för SIG-gruppen och jämförelsegruppen redovisas i tabell 1. Det finns vissa skillnader mellan grupperna som kommer att kommenteras i det kapitel som redovisar resultaten av utvärderingen.

Ungdomarna kom från 24 olika kommuner eller stadsdelsförvaltningar, 15 i SIG-gruppen och 9 i jämförelsegruppen. Antalet rekryterade kommuner och stadsdelar var 18 för SIG-gruppen och 12 för jämförelsegruppen, men 3 kommuner och stadsdelar i varje grupp kunde inte förmedla ungdomar till studien. Orsakerna varierade, till exempel att ingen blev aktuell för SIG under perioden eller att ingen gav sitt samtycke till att delta i studien.

Tabell 1. Bakgrundsdata för SIG-gruppen och jämförelsegruppen.

Antal, procent i parentes.

Bakgrundsdata	SIG-grupp	Jfr-grupp	Totalt
Antal ungdomar	34 (53)	30 (47)	64 (100)
Flickor	5 (15)	5 (17)	10 (16)
Pojkar	29 (85)	25 (83)	54 (84)
Antal kommuner/ stadsdelsförvaltningar	15 (63)	9 (37)	24 (100)
Ålder			
13-14 år	10 (30)	0	10 (16)
15-16 år	12 (35)	17 (57)	29 (45)
17-18 år	12 (35)	13 (43)	25 (39)
Födelseland/världsdelen			
Sverige	25 (73)	24 (80)	49 (77)
Övriga Europa	2 (6)	0	2 (3)
Mellanöstern	4 (12)	2 (7)	6 (9)
Annat land i Asien	1 (3)	1 (3)	2 (3)
Syd- eller Nordamerika	1 (3)	0	1 (2)
Afrika	1 (3)	2 (7)	3 (5)
Vet inte	0	1 (3)	1 (2)
Kommungrupp			
Storstad eller förort till storstad	21 (62)	8 (27)	29 (45)
Större stad eller förort till större stad	12 (35)	13 (43)	25 (39)
Mindre stad	1 (3)	9 (30)	10 (16)

Procedur

Rekrytering av kommuner

Målet var att rekrytera ungdomar från 40 kommuner och stadsdelar, 20 som arbetade med SIG och 20 som inte gjorde det. SIG-kommunerna var generellt sett mer positiva till att delta. Av 22 tillfrågade SIG-kommuner tackade 18 ja till medverkan.¹ Jämförelsekommunerna var svårare att motivera. Av 26 tillfrågade kommuner tackade 12 kommuner ja².

SIG-kommunerna valdes utifrån flera kriterier med utgångspunkt från förstudiens resultat. Kriterierna var att de arbetade med SIG för den valda målgruppen, att SIG hade hunnit implementeras i kommunen och varit igång i minst ett år och att de hade haft möjlighet att tillämpa SIG på minst fyra ungdomar före studiens start.

För att så långt möjligt skapa en jämförelsegrupp som var likvärdig med SIG-gruppen togs hänsyn till faktorer som kommuntyp, befolkningsmängd och andel av befolkningen som saknade arbete, var utrikesfödda och hade en eftergymnasial utbildning. Därutöver var även geografisk belägenhet en väsentlig faktor vid val av både SIG- och jämförelsekommuner.

Rekryteringen av jämförelsekommuner krävde stora ansträngningar. Ofta behövdes ett mycket stort antal telefonsamtal och mejlkontakter innan ett välförankrat beslut kunde fattas i kommunen. Det var inte ovanligt att kommunikationen pågick under ett par månader med upprepade samtal och påstötningar, såväl på röstbrevlåda som per mejl. Cirka 75 kommuner valdes

¹ Uppsala, Sollentuna, Sundbyberg, Stockholm (stadsdelarna Skarpnäck, Skärholmen, Hässelby-Vällingby, Enskede-Årsta-Vantör och Rinkeby-Kista) Huddinge, Haninge, Eslöv, Linköping, Norrköping, Södertälje, Borlänge, Lund, Järfälla och Eskilstuna.

² Nynäshamn, Värmdö, Hudiksvall, Stockholm (Södermalm), Landskrona, Staffanstorps, Helsingborg, Halmstad, Gävle, Västerås, Kävlinge och Höganäs.

ut som skulle kunna tänkas delta i studien. Av dem bedömdes 27 kommuner som inte lämpade att ingå eftersom de ännu inte hade börjat arbeta med SIG (18 kommuner) eller använde sig av samverkansformer som hade stora likheter med SIG (9 kommuner).

Förhållanden som bidrog till svårigheterna att rekrytera kommuner var ett allt mer ansträngt läge inom den sociala barn- och ungdomsvården med hög personalomsättning, flyktingsituationen och det stora antalet ensamkommande flyktingbarn. Andra skäl som kommunerna angav för att inte kunna delta var till exempel att personalgruppen bestod av inhyrda handläggare från bemanningsföretag och saknade ordinarie personal eller att man stod inför chefsbyte eller omorganisation.

Efter att kommunerna tackat ja till att delta i studien gjordes ett personligt besök i samtliga 30 kommuner för att presentera utvärderingen närmare, lämna informationsmaterial och etablera en personlig kontakt med en utsedd kontaktperson.

Rekrytering av ungdomar

Efter rekryteringen av kommuner gick studien in i en ny fas, där fokus flyttades till att stötta och motivera kommunerna i deras arbete med att identifiera och förmedla kontakt med ungdomarna. Det motiverande arbetet fortsatte under hela inklusionsperioden och innebar över 400 kontakter med kommunerna.

Socialtjänsten i kommunerna gav information om studien till de ungdomar som uppfyllde kriterierna för att ingå och frågade om forskningsassistenterna fick kontakta dem. Ungdomarna eller familjen kontaktades i så fall via telefon och fick viss ytterligare information om studien. Om de fortfarande ville medverka avtalades en tid för möte. Vid mötet fick ungdomarna, och i förekommande fall vårdnadshavarna, både muntlig och skriftlig information om studien och tillfrågades om att underteckna ett samtycke till att delta. För ungdomar 15 år och äldre krävdes bara ungdomens eget samtycke, annars samtycke från både ungdom och vårdnadshavare. Efter att samtycket hade skrivits på genomfördes en del av förmätningen genom att ungdomar och vårdnadshavare fyllde i formulär för bland annat självskattning.

Rekrytering av ungdomar och förmätningen påbörjades i september 2015 och avslutades den sista juni 2016.

Etisk prövning

Studien har genomförts enligt Vetenskapsrådets forskningsetiska riktlinjer och godkänts av regionala etikprövningsnämnden i Stockholm. Det innebär att alla kontakter med ungdomarna och deras vårdnadshavare har skett med särskild respekt för att de befann sig i en utsatt situation. De frågor som ställdes till dem bedömdes inte medföra risker eller obehag utöver det eventuella obehag som kontakten med socialtjänsten redan kan ha inneburit.

En förutsättning för att personer inkluderades i studien var att de gav sitt informerade samtycke till att delta. Samtycket innebar att de fick såväl muntlig som skriftlig information om att deltagandet var frivilligt och att det när som helst kunde avbrytas utan att något skäl behövde anges. Särskild vikt lades vid att informera om att de inte riskerade någon inskränkning i de insatser som erbjöds från socialtjänsten om de avböjde att delta.

Datainsamlingsmetoder

Utvärderingen omfattar tre typer av insamlad information om ungdomarna:

- enkätsvar från ungdomarna själva (vid förmätningen)
- enkätsvar från socialtjänsten (vid för- och eftermätningen)
- registerdata (vid för- och eftermätningen).

Ungdomarna kontaktades inte för att besvara någon enkät vid eftermätningen på grund av uppdragets tidsbegränsning och tidigare erfarenheter av att bortfallet då sannolikt blir stort [28].

Vid förmätningen besvarade vårdnadshavare till 38 av de 64 ungdomarna också enkäter, men dessa data redovisas inte i rapporten på grund av det stora bortfallet (41 procent).

Genom telefonintervjuer med socialsekreterare inhämtades även information om arbetet i SIG i de 18 kommuner i studien som bedrev sådant arbete. Informationen var av allmän natur och gällde inte specifikt de ungdomar som ingår i studien.

Tabell 2 visar vilka informationskällor som har använts för att besvara utvärderingens fyra frågor. Ungdomarnas situation och problem vid uppföljningsperiodens början kommer att beskrivas med hjälp av uppgifter från enkäter till ungdomarna och socialsekreterarna och med hjälp av registerdata. Uppgifter om insatserna till varje ungdom i studien kommer från en enkät till socialsekreterarna, medan beskrivningen av insatsernas organisatoriska sammanhang bygger på telefonintervjuerna. Redovisningen av ungdomarnas situation och problem vid uppföljningsperiodens slut bygger på en enkät till socialsekreterarna och på registerdata.

Tabell 2. Frågor och informationskällor.

Fråga	Enkät ungdomar	Enkäter socialsekreterare		Registerdata		Intervjuer kontaktpersoner
	Före	Före	Efter	Före	Efter	Efter
1. Problem vid studiens början	X	X		X		
2. Insatser			X			X
3. Återfall i kriminalitet			X		X	
4. Livssituation vid studiens slut			X		X	

Tabell 3 redovisar mer i detalj vilka datainsamlingsmetoder som har använts för att samla information om vilka variabler, från vilka uppgiftslämnare och om vilken period – före eller under uppföljningsperioden (för- respektive eftermätningen).

Ungdomarna besvarade frågor i sex olika bedömningsinstrument, som redovisas i tabellen och beskrivs i det följande. Frågorna besvarades vid förmätningen, och resultatet har använts för att beskriva ungdomarnas situation vid uppföljningsperiodens början.

Tabell 3. Datainsamlingsmetoder.

Variabler	Metod	Uppgiftslämnare	Före	Efter
Ungdomarna				
Beteendeproblem, psykisk ohälsa, missbruk, kamrat- och föräldra-relationer	Självskattning: YSR, SRD, AUDIT, DUDIT, PYS, APQ9	Ungdomar	X	
Uppförandestörning	Enkät	Socialsekreterare	X	X
Kriminalitet	Enkät	Socialsekreterare	X	X
	Misstankeregister	Brå	X	X
	Lagföringsregister	Brå	X	
Läkemedelsanvändning	Register	Socialstyrelsen	X	X
Aktuell social situation	Enkät	Socialsekreterare	X	X
Insatser	Enkät	Socialsekreterare	X	X
Kommunerna				
SIG-arbetet	Telefonintervju	Kontaktpersoner		X

Beteendeproblem och psykisk ohälsa

Ungdomarnas beteendeproblem och psykiska ohälsa mättes med Youth Self-Report (YSR) [29], som besvarades av ungdomarna själva. YSR är ett av de mest använda instrumenten för att mäta ungas beteenden. Det omfattar 20 sociala förmågor och 113 frågor om beteendeproblem som samlas i 11 olika skalor (bland andra inåtvända/internaliserade, utåtvända/externaliserade och totala problem). YSR är normerad för svenska förhållanden och bedöms ha hög reliabilitet och validitet [30].

Normbrytande beteende

Normbrytande beteende mättes med Self-Report Delinquency Scale (SRD) [31]. Det är ett självskattningsformulär med 40 frågor om öppet och dolt normbrytande beteende (till exempel fuskat på prov i skolan, slagit eller hotat att slå andra elever, rymt hemifrån, stulit något som var värt mer än 500 kr). Resultaten kan användas i sin helhet eller fördelas på upp till 15 delskalor.

Bruk av alkohol och narkotika

Riskfylld alkoholkonsumtion, tecken på beroende och alkoholskador mättes med Alcohol Use Disorder Identification Test (AUDIT) [32, 33]. Riskfylld konsumtion av andra droger mättes med Drug Use Disorder Identification Test (DUDIT) [34].

Kamratrelationer

Ungdomarna besvarade frågor om andelen vänner som var involverade i olika typer av normbrott. Frågorna hämtades från en delskala använd i Pittsburgh Youth Study (PYS) [35].

Relationen mellan ungdomar och föräldrar

För att mäta föräldrarelationerna besvarade ungdomarna APQ9 (Alabama Parenting Questionnaire 9-items). Formuläret mäter föräldrarnas engagemang, konsekvens i sina uppfostringsstrategier och övervakning och kontroll [36].

Uppförandestörning

Socialesekreterarna besvarade frågor som motsvarar kriterierna för den psykiatriska diagnosen uppförandestörning ("conduct disorder") i DSM-systemet³ både vid förmätningen och eftermätningen.

Kriminalitet

Information om ungdomarnas misstänkta och lagförda kriminalitet hämtades från misstanke- och lagföringsregistren hos Brå. Informationen innehåller misstanke om brott och lagförda brott ett år före inklusionen och under uppföljningstidens sex månader.

Uppgifterna från misstankeregistret omfattar brottsmisstankar om personer som varit minst skäligen misstänkta för brott och är 15 år eller äldre. Registret hos Brå baseras på information registrerad i administrativa system hos Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Tullverket. De misstänkta brotten har här kategoriserats i åtta olika brottkategorier med hjälp av angivet lagrum: våldsbrott (brott mot person), egendomsbrott, bedrägerier, skadegörelse, trafikbrott, narkotikabrott, vapenbrott och övriga brott⁴. Datas tillförlitlighet anses generellt vara god, men viss osäkerhet förekommer på grund av mät- och bearbetningsfel, partiellt bortfall och visst täckningsfel [37].

Lagföringsregistret omfattar personer som har befunnits skyldiga till brott genom fällande dom i tingsrätt (domslut) eller genom så kallad lagföring utanför domstol (av åklagaren utfärdat strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse). I redovisningen här är huvudbrotten i lagföringarna kategoriserade i brott mot person (inklusive våldsbrott), egendomsbrott och narkotikabrott. Även information om huvudpåföljden inhämtades. På grund av den betydande tidsmässiga fördröjning som ofta föreligger mellan brottstillfället och lagföringen kunde inte brott begångna under uppföljningstiden identifieras på samma sätt som de brott som begåtts före inklusionen. Det var därför inte möjligt att använda data ur lagföringsregistret vid eftermätningen.

Därutöver besvarade socialesekreterarna frågor om eventuella polisanmälningar som hade inkommit under uppföljningsperioden.

Aktuell social situation

Socialesekreterarna besvarade frågor om ungdomarnas aktuella sociala situation vid både för- och eftermätningen. Vid eftermätningen ingick även frågor om ungdomen hade ordnad sysselsättning och eventuella behov av fortsatta insatser.

³ The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, utgiven av the American Psychiatric Association.

⁴ Våldsbrott (3–4 kap. BrB; 8 kap. 5 § BrB, 17 kap. BrB), egendomsbrott (8 kap. BrB, utom 5 §), bedrägerier (9–10 kap. BrB; 15 kap. 7 § BrB), skadegörelse (12 kap. BrB), trafikbrott (lag om straff för vissa trafikbrott [1951:649]; trafikförordningen [1998:1276]), narkotikabrott (narkotikastrafflagen [1968:64]; lag om straff för smuggling [2000:1225]) och vapenbrott (vapenlagen [1996:67]; lag om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål [1988:254]).

Socialtjänstens öppenvårdsinsatser och placeringar i dygnsvård

Uppgifter om start- och slutdatum för samtliga påbörjade och avslutade insatser till ungdomen och föräldrarna⁵ under uppföljningsperioden samlades in från socialtjänsten. Detsamma gäller placeringar av ungdomarna utanför hemmet i dygnsvård. Uppgifter om placeringar hämtas vanligtvis från Socialstyrelsens register för socialtjänstens insatser till barn och unga, men resultat för 2016 fanns inte tillgängliga när denna rapport skrevs.

Arbetet i SIG

För att få en bild av hur arbetet i SIG bedrevs i de kommuner som ingår i utvärderingen gjordes telefonintervjuer med 18 personer i lika många kommuner och stadsdelar. Intervjuerna gjordes med hjälp av ett formulär med 26 frågor, som täckte områdena målgrupp, samverkande aktörer, operativt arbete och den intervjuades uppfattning om SIG.

Läkemedel

Socialstyrelsens läkemedelsregister har använts för att inhämta information om uthämtade recept till ungdomarna under det år som föregick inklusionen och under uppföljningstiden. Analyserna är avgränsade till läkemedel som verkar på nervsystemet enligt anatomiskt, terapeutiskt och kemiskt klassificeringssystem (ATC). I redovisningen är läkemedlen indelade i fyra kategorier: sömnmedel, antidepressiva läkemedel, psykostimulantia och övriga.

Bortfall

Det externa bortfallet består av ungdomar som tillfrågades om deltagande i studien men inte deltog. Något bortfall över tid mellan förmätningen och eftermätningen finns inte, utan alla ungdomar som fanns med i studien vid det första mättillfället fanns också med vid det andra.

Socialtjänsten ombads använda en bortfallsenkät för att redovisa det externa bortfallet. Av totalt 28 avidentifierade enkäter kom 19 från SIG-gruppen och 9 från jämförelsegruppen. Det finns inga påtagliga skillnader i ålder, problembild och behov av insatser mellan dem som deltog i studien och dem som inte deltog. Orsaken till bortfallet var att ungdomen eller föräldrarna tackade nej (23 ungdomar) eller att situationen blev akut och ungdomen placerades (2 ungdomar). De vanligaste anledningarna till att de tillfrågade tackade nej var att de inte orkade delta i fler möten, var negativa till myndigheter eller inte förstod syftet eller nyttan med studien.

Det finns tecken på att bortfallet är större än bortfallsenkäterna visar. I telefonintervjuerna med kontaktpersonerna ställdes en fråga om hur många personer kommunen haft i SIG under inklusionstiden september 2015–juni 2016. En beräkning utifrån den siffran, frånräknat det antal som ingår i studien och bortfallsenkäterna, visar att i genomsnitt ytterligare 8 ungdomar i varje kommun medverkade i SIG under perioden utan att ingå i studien. För jämförelsegruppen finns inga andra uppgifter om bortfallet än de som redovisas i bortfallsenkäterna.

⁵ Endast insatser som utgick från den unges behov av socialtjänstens skydd och stöd; insatser avseende föräldrarna själva eller exempelvis ett syskon har uteslutits.

Tänkbara orsaker till att ungdomar som deltog i SIG inte ingår i studien är att de inte motsvarade inklusionskriterierna i fråga om ålder eller problem. En närmare granskning visar att hälften av kommunerna hade målgrupper som var yngre eller äldre än inklusionskriteriet 13–18 år. I genomsnitt deltog 9,5 ungdomar i dessa kommuner i SIG utan att ingå i studien eller redovisas i bortfallsenkäterna. I hälften av kommunerna hade målgruppen samma ålder som målgruppen i denna studie, och där är motsvarande antal ungdomar 6 stycken. Orsaken till att de inte ingår i studien kan alltså inte vara åldern. I stället kan den vara att kommunen hade andra målgrupper för SIG-arbetet än denna studie, vilket innebär att dessa ungdomar inte kan räknas som ett bortfall. Andra tänkbara orsaker är att ungdomarna inte tillfrågades av socialtjänsten eller tillfrågades men tackade nej, vilket i så fall skulle göra dem till ett bortfall som inte har redovisats i bortfallsenkäterna.

Det förekom också ett begränsat internt bortfall, det vill säga att enskilda frågor i enkätformulären lämnades obesvarade. Tillsammans med att svarsalternativet ”vet inte” valdes ibland, har det lett till att antalet svar som är bas för beräkning av andelar och för statistiska test i vissa fall är mindre än antalet ungdomar i studien. I enkäterna till ungdomarna var denna reduktion av antalet svar ofta 6 procent (2 individer) i SIG-gruppen, men den förekom inte i jämförelsegruppen. Reduktionen var något större i socialsekreterarnas uppföljningsenkät, där den varierade mellan 3 och 15 procent i de två grupperna. Även när det inte var möjligt att svara ”vet inte”, var anledningen till bortfallet troligen oftast att socialsekreterarna saknade den information som efterfrågades.

Statistiska analyser

Skillnaderna mellan SIG-gruppen och jämförelsegruppen har testats statistiskt med chi-två (χ^2) när data har varit på nominalskalenivå (kategoridata). Vid dikotoma variabler har resultatet korrigerats med Yates kontinuitetskorrektion. Om det förväntade värdet i någon cell har understigit 5, har Fishers exakta test använts. När data har varit på kvotskalenivå har skillnaderna mellan grupperna testats med oberoende t-test. Skillnader mellan olika tidpunkter i samma grupp har endast testats med kategoridata och då med McNemars test. Nivån för signifikanta skillnader har satts till 5 procent ($p = 0,05$).

Utvärderingens resultat

Flera kartläggningar har visat att arbetet i SIG skiljer sig åt mellan kommuner [1, 2, 4]. Som en bakgrund till undersökningsresultaten om enskilda individer som kommer att redovisas i detta kapitel beskrivs därför här först arbetet i de sociala insatsgrupper som ingår i utvärderingen.

Arbetet i SIG

I detta avsnitt beskrivs arbetet i SIG i de 18 kommuner och stadsdelar av studiens 30 som hade sådana grupper. Informationen har inhämtats genom telefonintervjuer med personer som arbetar med grupperna, oftast som samordnare. De har också gett sin syn på hur SIG fungerar. En utförligare beskrivning av arbetet i SIG i ett större antal kommuner finns i Socialstyrelsens rapport *Utvärdering av sociala insatsgrupper – genomförande, utfall och effekter av arbetet på verksamhetsnivå* [1].

En grundläggande skillnad mellan olika kommuner är att vissa betraktar SIG som en ren samverkansform medan andra kommuner ser det som en biståndsbedömd insats. I 14 av de 18 kommunerna i denna studie behandlades SIG som en biståndsbedömd insats. Andra områden där det fanns skillnader var målgrupp, vilka aktörer som samverkade och vilka åtaganden de gjorde inom ramen för SIG.

Målgruppen

En majoritet av de 18 kommunerna och stadsdelarna arbetade med SIG i åldersintervallet 12 till 20 år. Något färre använde SIG upp till 25-årsåldern och ett fåtal ända upp till 30 år. Vissa kommuner hade två målgrupper, en ungdomsgrupp och en vuxengrupp, medan andra angav en målgrupp för alla åldrar, till exempel 13 till 30 år.

Flertalet kommuner hade flera formella kriterier för när SIG skulle föreslås. Alla utom två svarade att de använde fler än ett kriterium; medianen var fyra kriterier (tabell 4). Kriminalitet var det vanligaste kriteriet. Alla 18 kommuner uppgav att de använde kriterier som är kopplade till kriminalitet eller oro för kriminalitet. Enstaka kommuner hade andra kriterier än de som finns i tabellen, till exempel våldsbejakande extremism, problem med skolan eller att brukaren vill lämna det kriminella livet bakom sig. En kommentar som avspeglar mängden kriterier var att den samlade bilden av ungdomens situation var viktig för att avgöra om SIG skulle föreslås.

Tabell 4. Kriterier för att erbjuda SIG.

Flera svar möjliga.

Kriterium	Antal kommuner
Kriminalitet	17
Umgås i kriminella kretsar	11
Oro för personen	10
Känd av polisen/socialtjänsten	10
Risk att utveckla kriminell livsstil	8
Strategiska/grova brott	8
Tidig brottsdebut	4
Begått mer än ett brott	4
Missbruksproblematik	2
Kriminell livsstil	4
Hem från placering	2

När intervjupersonerna ombads uppge vilka kriterier de faktiskt hade använt, var kriterierna i huvudsak desamma som de formella kriterier de satt upp i förväg. De använda kriterierna var dock bredare än de fasta svarsalternativen, till exempel dålig fritidssysselsättning och svårt att få bostad eller arbete. Kriminalitet angavs dock av alla kommuner.

På en fråga om huruvida SIG nu användes för den målgrupp som var tänkt när SIG startade, svarade drygt hälften av kommunerna att målgruppen var oförändrad. I de kommuner där det skett förändringar innebar det oftast att man breddat målgruppen och lättat upp kriterierna, framför allt för att kunna använda modellen i ett mer förebyggande arbete och för att även kunna nå yngre ungdomar.

Svaren på en fråga om vilken målgrupp SIG bör användas för varierade avsevärt. Några ansåg att SIG passar bäst för yngre, eftersom professionen bör komma in tidigare. Andra ansåg att SIG är bättre för äldre, eftersom de är mer motiverade och kan ge samtycke själva. Några svarade att målgruppen för SIG bör vara personer med avancerad brottslighet men också personer som är på väg in i en kriminell livsstil. Personer med missbruk uppfattades både som en svårighet och som en möjlig målgrupp.

Samverkan

Polisen och skolan var de aktörer som socialtjänsten oftast hade skriftliga eller muntliga avtal med om att samverka på en övergripande nivå, i vad som ofta kallas beredningsgrupp. Barn- och ungdomspsykiatri (BUP) var den aktör som minst antal kommuner hade sådana avtal med, enligt de fasta svarsalternativ som gavs (tabell 5). Som svar på en öppen fråga om övriga aktörer angavs bland andra Kronofogden och andra delar av socialtjänsten. Antalet aktörer som socialtjänsten hade avtal med om samverkan på en övergripande nivå varierade mellan noll och sju, med en median på två.

Tabell 5. Aktörer som socialtjänsten samverkade med.

Antal kommuner.

Aktör	Avtal om samverkan på övergripande nivå	Deltog i nätverksmöten
Polisen	16	16
Skolan	10	15
Kultur- och fritidsverksamhet	4	9
Arbetsförmedlingen	4	8
Beroendevård	3	6
Kriminalvården	3	5
BUP	2	8
Övriga	5	13

Det var vanligare att aktörer deltog i nätverksmöten med ungdomarna eller familjerna än att de hade avtal med socialtjänsten om samverkan på den övergripande nivån. Det gällde dock inte polisen, som deltog i samverkan både på den övergripande och på den operativa nivån i 16 av de 18 kommunerna.

Nästan lika många, 15 kommuner, uppgav att skolan var med på nätverksmöten, medan cirka hälften involverade kultur- och fritidsverksamhet, BUP och Arbetsförmedlingen. Övriga aktörer som deltog i nätverksmöten var släktingar, stödboenden, ombud, andra delar av socialtjänsten, SiS, hälso- och sjukvården, Kronofogden, idrottsföreningar och andra ideella organisationer. Antalet aktörer som deltog i nätverksmöten varierade mellan en och sju med en median på fem aktörer.

Det var endast ett fåtal som svarade att det var svårt att få till stånd samverkan med aktörer som de ansåg borde delta i nätverksmöten. Hälften uppgav att de inte hade några svårigheter alls, och en tredjedel angav någon aktör som de hade svårigheter med. Flest hade svårt att etablera samverkan med BUP, näst i tur nämndes polisen och därefter skolan.

Det operativa arbetet

Samordnarnas och lotsarnas uppgifter

Drygt hälften av kommunerna hade en heltidstjänst avsatt för arbetet med SIG, medan det hos de andra ingick i andra arbetsuppgifter. Samordnarens arbetsuppgifter var främst att sammankalla SIG-möten och lotsens att fungera som kontaktperson till ungdomarna och vara en länk mellan dem och andra aktörer. Andra arbetsuppgifter, som kunde vara fördelade på olika sätt, var att hålla i möten, vara en länk till beredningsgruppen, samordna den sociala insatsgruppen, stödja socialtjänstens handläggare, skriva åtgärdsplaner, hjälpa ungdomen med kontakter med andra myndigheter, utföra behandling och att arbeta relationsbyggande och motiverande.

Möten

En klar majoritet uppgav att ett typiskt operativt möte pågick i en till två timmar. Hur ofta dessa möten hölls varierade, från varannan vecka upp till var femte vecka. Frekvensen varierade också beroende på ungdomens situation och om akuta händelser inträffade. Vissa uppgav att den sociala insatsgruppen sågs oftare i början av arbetet. Några kommuner hade förmö-

ten med ungdomarna, och i ett par kommuner deltog ungdomarna inte alls i nätverksmötena.

Det fanns en dagordning för nätverksmötena, och gruppen diskuterade åtgärds- eller handlingsplaner och de mål som satts upp med ungdomen. Information som delades på mötena handlade om framgångsfaktorer, allmän information om ungdomens situation och hur det hade fungerat för honom eller henne sedan aktörerna träffades senast. De olika aktörerna rapporterade från sina respektive ansvarsområden, men även föräldrarna berättade hur det hade gått.

Aktörernas åtaganden

Aktörernas åtaganden för ungdomarna låg inom de ordinarie ramarna för deras verksamhet. Exempel på olika aktörers åtaganden ges i tabell 6.

Tabell 6. Aktörernas åtaganden.

Aktör	Åtaganden
Polisen	Har ungdomen under uppsikt och rapporterar hur det går, t.ex. nya brott, kontakter med kriminella kretsar, gör förundersökning, utvärderar hotbild
Skolan	Anpassar skolgång, ger stöd, tillhandahåller speciallärare, gör åtgärdsplaner, har kuratorsamtal, är uppsökande och rapporterar, hjälper till att byta skola, har kontroll över frånvaro
Kultur och fritid	Genomför aktiviteter och ger stöd på fritiden, har kontakt med föräldrar, bedriver fältarbete, har koll på ungdomarna, rapporterar positiva saker
BUP	Motiverar, behandlar, förklarar diagnoser och medicinska utredningar
Arbetsförmedlingen	Ordnar arbete eller praktikplats, andra jobbsatsningar
Kriminalvården	Frivården övervakar, kan rekrytera ungdomar vid utskrivning
Beroendevård	Utredning om missbruk, behandling, samtal, kontroll
Kronofogde	Skuldsanering
Idrottsföreningar, ideella organisationer, kyrkor	Medlemsaktiviteter, motiverar att stanna kvar i organisationen

Kontakter med ungdomarna

Alla intervjupersoner utom en (17 av 18) svarade att en socialsekreterare träffade ungdomarna utanför SIG-mötena. Tio av dem uppgav att det i regel skedde flera gånger i veckan, medan sex svarade en gång i veckan. Dessa möten, som ägde rum utan att de andra samverkande aktörerna var med, kunde ha syftet att ta reda på vad som hade fungerat för ungdomen. Det kunde handla om praktiska saker som att få boendet att fungera, att ordna fritidssysselsättning och att ha kontakter med andra myndigheter och skola. Träffarna kunde också ha en behandlingsinriktning som färdighetsträning, relationsbyggande och motivationsarbete. I övrigt kunde det handla om allmänt stöd till ungdomen och familjen.

Avslutning av SIG

På frågan om SIG avslutades efter en bestämd tidsperiod svarade fyra kommuner att så var fallet. I tre kommuner avslutades de efter sex månader och i en kommun efter tre månader.

I de 14 kommuner som inte tillämpade någon tidsgräns angavs framförallt tre anledningar till att SIG avslutades: 1) Ungdomen hade nått de mål som satts upp och hans eller hennes behov var därmed tillgodosedda. 2) Ungdomen hade alltför stora problem med exempelvis kriminalitet och missbruk för att SIG skulle fortsätta. 3) Ungdomen eller föräldrarna hade dragit tillbaka sitt samtycke, antingen uttryckligen eller indirekt, genom att sluta komma på möten.

Cirka hälften av intervjupersonerna uppgav att de hade varit med om att ungdomar eller föräldrar hade dragit tillbaka sitt samtycke. Majoriteten menade att det var ungdomen själv som inte hade varit motiverad att delta i SIG. Några uppgav att det var både ungdomen och föräldrarna, alternativt endast föräldrarna, som inte hade velat delta i SIG.

Att en ungdom eller förälder drar tillbaka sitt samtycke innebar enligt en majoritet av intervjupersonerna att SIG avslutades och nätverksmötena upphörde. Om behovet av insatser kvarstod blev det en uppgift för den ordinarie socialtjänsten. Flera påpekade att de hade undersökt varför ungdomar eller föräldrar ville avsluta SIG och ibland hade funnit en lösning som gjorde att de ville fortsätta.

SIG-samordnarnas syn på arbetet i SIG

I intervjuerna ställdes också frågor om de intervjuades uppfattning om syftet med SIG, om vad som är dess kärna, om vilka förändringsmekanismer som verkar samt om för- och nackdelar med arbetsformen.

Det var en allmän uppfattning att syftet primärt är att stödja den unge att komma ifrån en etablerad kriminell livsstil och komma in i samhället, men flera talade även om att förebygga en kriminell livsstil. De allra flesta av de intervjuade beskrev att kärnan i SIG är samverkan och det nära samarbetet med andra aktörer. Flera framhöll att kärnan var just kombinationen av upphäavandet av sekretessen och samverkan. De menade att SIG gör det tydligare för alla, såväl professionella som den unge och dennes föräldrar, vad de olika aktörerna gör. Ett par av de intervjuade ansåg att kärnan i SIG bör ses från ungdomens synpunkt: samverkan ger trygghet och kontinuitet för den unge.

På frågan vilka mekanismer som kan förväntas åstadkomma förändring för ungdomarna svarade de flesta att möjligheten att skapa relationer och tillit är viktig; ungdomarnas upplevelse av att de vuxna bryr sig om dem och deras situation åstadkommer förändring. Omkring hälften av de intervjuade framhöll särskilt att det är viktigt att alla aktörer drar åt samma håll och att det ökar möjligheten till förändring.

Fördelarna med SIG ansågs framför allt vara att det ger ökad förståelse mellan olika professioner och aktörer, men också att det ökar förutsättningarna för ungdomarna att bli förstådda av de professionella. Den ökade transparensen ansågs också ge ungdomarna minskat utrymme att spela ut aktörer mot varandra. En tredjedel av de intervjuade såg en möjlig nackdel i att SIG skulle kunna bidra till att ungdomarna känner sig stämplade och bedömda som tyngre belastade än de egentligen är. Några hade uppfattningen att själva samverkan är svår och att det är en nackdel med SIG.

För att få de intervjuades uppfattning om eventuella konsekvenser av att arbetet med SIG skiljer sig mellan olika kommuner ställdes frågor om hur de uppfattade olikheterna i arbetssätt, inriktning och målgrupp. Ungefär hälften menade att det är viktigt att SIG kan utformas och fungera på olika sätt i olika kommuner. Något färre ansåg att det borde klargöras vad SIG ska vara och ställas upp grundkriterier som måste uppfyllas för att samverkan ska kallas SIG. Några tyckte att SIG inte behövs, eftersom samverkan redan finns och socialtjänsten redan har rätt att få information från exempelvis polis och skola.

Effekter för individen

För att undersöka effekterna för individen av SIG görs i detta avsnitt tre typer av jämförelser mellan SIG-gruppen och jämförelsegruppen:

1. Hur såg ungdomarnas situation och problem ut när de kom med i studien?
2. Vilka insatser fick de och hur samverkade de som gav insatserna under uppföljningsperiodens sex månader?
3. Hur såg ungdomarnas situation och problem ut vid uppföljningsperiodens slut?

Ungdomarnas situation när insatserna inleddes

Här redovisas bakgrundsinformation om ungdomarna, socialtjänstens beskrivning av deras problem, registerdata om brott och psykisk ohälsa och ungdomarnas självrapporterade situation när insatserna inleddes. Dessutom görs jämförelser mellan SIG-gruppen och jämförelsegruppen för att undersöka i vilken utsträckning grupperna då var lika.

Bakgrundsinformation

Målet med rekryteringen av ungdomarna till de två grupperna, SIG-gruppen och jämförelsegruppen, var att grupperna skulle bli så lika och jämförbara som möjligt. När det gäller vissa bakgrundsvariabler finns dock viktiga skillnader mellan grupperna. En skillnad beror på att SIG i större utsträckning har införts i kommuner i storstadsområdena (Malmö och Stockholm med kranskommuner). Som framgår av tabell 1 på sidan 24 hörde betydligt fler ungdomar i SIG-gruppen än i jämförelsegruppen hemma i storstäderna, medan fler i jämförelsegruppen kom från mindre städer.⁶

Andra skillnader gällde ålder och boende när insatserna inleddes. I jämförelsegruppen var medelåldern knappt ett år högre än i SIG-gruppen (16,3 respektive 15,5 år).⁷ Tio ungdomar i SIG-gruppen var under 15 år, medan samtliga ungdomar i jämförelsegruppen var 15 år eller äldre. Det innebär att det fanns en skillnad mellan grupperna i andel ungdomar som var straffmyndiga, vilket i sin tur medför att grupperna har olika förutsättningar när det gäller registerdata om kriminalitet.

⁶ Skillnaden är statistiskt signifikant: $\chi^2 (2, n = 62) = 10,87, p = 0,004$.

⁷ Skillnaden är statistiskt signifikant: oberoende t-test: $t (55,7) = 2,415, p = 0,019$.

När det gällde var ungdomarna bodde var tio av dem (16 procent) placerade i dygnsvård utanför hemmet när de inkluderades i studien⁸. Andelen var större i jämförelsegruppen än i SIG-gruppen, 28 jämfört med 6 procent⁹.

En tredjedel av ungdomarna (31 procent) hade aktualiserats för första gången hos socialtjänsten i den nu aktuella kommunen före 13 års ålder. Andelen var lika stor i båda grupperna. Vad gäller övriga bakgrundsvariabler, som exempelvis andel flickor, andel som bodde hos en ensamstående förälder och födelseland, fanns det inte heller några signifikanta skillnader mellan grupperna.

Socialtjänstens beskrivning

Ett av de tre inklusionskriterierna för studien var inkomna polisanmälningar. Lagbrott är därför med som en självskriven anledning till insatser för nästan alla ungdomar. Parallellt med kriminalitet var skolk, alkohol- eller drogmissbruk och allvarliga beteendeproblem vanliga anledningar (se tabell 7). I genomsnitt angav socialsekreterarna tre olika problem som föranledde socialtjänstens insatser.

Socialtjänstens beskrivning av ungdomarnas problem var ungefär densamma för båda grupperna. Det fanns dock ett undantag: i SIG-gruppen uppgav socialsekreterarna att en anledning till insatser för sex ungdomar var att ungdomarna själva hade utsatts för brott (av andra än vårdnadshavarna). Det gällde inte någon i jämförelsegruppen.¹⁰

Tabell 7. Anledningar till insatser.

Procent.

Anledning	N = 64
Lagbrott	92
Skolk	45
Alkohol- och drogmissbruk	38
Allvarliga beteendeproblem	36
Fara för den unge eller andra	31
Frånvaro från hemmet	22
Avstängd från skolan	16
Vårdnadshavares omsorgssvikt, övergrepp	9
Utsatt för brott av andra än vårdnadshavare	9
Eftervård vid utskrivning från institution	5
Annat	3

Källa: Enkät till socialsekreterare.

När det gäller beteendeproblem ombads socialsekreterarna att för varje individ svara på ett antal frågor som motsvarar kriterierna för den psykiatriska diagnosen uppförandestörning ("conduct disorder"). För att ställa diagnosen krävs att ungdomen det senaste året har uppvisat minst två av 15 angivna aggressiva eller normbrytande beteenden och uppvisat ytterligare minst ett av dem under det senaste halvåret. Dessutom ska dessa beteenden

⁸ Familjehem, HVB eller SiS särskilda ungdomshem.

⁹ Skillnaden är statistiskt signifikant enligt Fishers exakta test: $p = 0,037$, $n = 61$.

¹⁰ Skillnaden är statistiskt signifikant enligt Fishers exakta test: $p = 0,026$, $n = 64$.

påtagligt ha försämrat ungdomens förmåga att fungera socialt och i skola eller arbetsliv [38].

Även om socialsekreterarna inte ställde psykiatriska diagnoser i klinisk bemärkelse, visar resultaten att drygt hälften av ungdomarna (52 procent) uppfyllde det första kriteriet för uppförandestörning (minst tre normbrytande beteenden senaste året, varav minst ett under det senaste halvåret). Det fanns inte någon statistiskt signifikant skillnad mellan grupperna.¹¹

Registerdata om kriminalitet och psykisk ohälsa

För att komplettera socialtjänstens information om ungdomarnas kriminalitet och psykiska ohälsa inhämtades data från Brå:s misstankeregister och lagföringsregister och från Socialstyrelsens läkemedelsregister.

Kriminalitet

Eftersom tio ungdomar (alla i SIG-gruppen) var under 15 år och inte straffmyndiga när insatserna inleddes, har de tagits bort ur analysen av ungdomarnas lagförda respektive misstänkta brottslighet.

Av samtliga ungdomar i studien hade 72 procent lagförts någon gång under året innan insatserna inleddes. De hade i genomsnitt lagförts för ett brott (medianen). Det fanns inte någon signifikant skillnad mellan grupperna.¹² Däremot hade en större andel i jämförelsegruppen än i SIG-gruppen lagförts för egendomsbrott, 43 procent jämfört med 17 procent.¹³ För brott mot person (37 procent) och narkotikabrott (20 procent) fanns inte några signifikanta skillnader.¹⁴

Misstankeregistret visade inte några signifikanta skillnader mellan grupperna, vilket också gällde egendomsbrott. Det stora flertalet, 91 procent, var registrerade för misstankar om brott,¹⁵ 65 procent för brott mot person, 57 procent för egendomsbrott och 44 procent för narkotikabrott. De som var misstänkta var i genomsnitt misstänkta för fem brott under året (medianen).

Psykisk ohälsa

Från läkemedelsregistret hämtades information om förskrivna läkemedel som påverkar nervsystemet. En ganska stor grupp, 39 procent av samtliga ungdomar, hade sådana läkemedel. Skillnaden mellan SIG-gruppen och jämförelsegruppen var inte signifikant. Flest, 33 procent av samtliga, hade psykostimulantia, som bland annat används för att behandla ADHD. Sömnmedel hade förskrivits till 19 procent och antidepressiva läkemedel till 8 procent.

Aktuell situation ur ungdomarnas synvinkel

Av de totalt 64 ungdomarna besvarade alla utom två frågor om beteendeproblem och psykisk ohälsa, normbrytande beteende, alkohol och droger samt föräldra- och kamratrelationer i samband med att insatserna inleddes.

Beteendeproblem och psykisk ohälsa

Ungdomarnas beteendeproblem och psykiska ohälsa mättes med instrumentet YSR och redovisas här för inåtvända respektive utåtagerande problem och

¹¹ SIG-gruppen 50 procent, jämförelsegruppen 53 procent.

¹² SIG-gruppen 63 procent, jämförelsegruppen 80 procent.

¹³ χ^2 (1, n = 54) = 4,396, p = 0,036.

¹⁴ n = 54.

¹⁵ SIG-gruppen 96 procent, jämförelsegruppen 87 procent.

med ett mått för den samlade problemtyngden. För att få en bild av vad resultaten innebär kan de jämföras med resultat från en svensk normeringsstudie [30] (se tabell 8). Jämförelsen visar att ungdomarnas självrapporterade problem var väsentligt större i vår studie än i en normalgrupp. Det gäller både inåtvända, utåtagerande och totala problem. Det kan noteras att flickorna ofta beskrev sina beteendeproblem och sin psykiska ohälsa som allvarigare än pojkarna och att avståndet till normalvärdena ofta var större.

Tabell 8. Resultat från YSR.

Medelvärden, standardavvikelser inom parentes.

Syndrom	Pojkar i urvalet n = 52	Normvärde pojkar 15–16 år	Flickor i urvalet n = 10	Normvärde flickor 15–16 år
Inåtvända problem	11,63 (8,67)	9,61 (7,78)	19,60 (14,42)	14,44 (8,60)
Utåtagerande problem	23,83 (11,99)	14,12 (8,35)	31,30 (12,46)	13,83 (7,14)
Totala problem	48,42 (20,72)	39,05 (22,68)	66,40 (28,45)	45,51 (21,54)

Källa: Enkät besvarad av ungdomar [30].

En jämförelse mellan ungdomar som deltog i SIG och ungdomar från jämförelsekommunerna visar att det fanns en skillnad mellan grupperna i förekomst av utåtagerande problem (se tabell 9). SIG-gruppen hade större problem. Skillnaden är statistiskt säkerställd.

Normbrytande beteende

Ungdomarnas självskattade, normbrytande beteende mättes med självskattningsformuläret SRD. Resultatet visade inte någon signifikant skillnad mellan SIG-gruppen och jämförelsegruppen, varken i den sammanlagda skalan för normbrott eller i de olika delskalorna (tabell 9).

Missbruk

Ungdomarna beskrev sin alkoholkonsumtion med hjälp av mätinstrumentet AUDIT, som visade att 26 procent av samtliga hade riskabla eller problematiska alkoholvanor enligt de risknivåer som tagits fram för vuxna. En liten grupp på ytterligare 8 procent hade så allvarliga problem att det tydde på alkoholberoende [39, 40]. Det fanns inte några signifikanta skillnader mellan grupperna (tabell 9).

Detsamma gällde problem med andra droger, som var något vanligare än alkoholproblem; svaren på DUDIT indikerade att 40 procent av samtliga hade andra drogproblem. Ett par ungdomar hade så höga poäng att de sannolikt var drogberoende.

Relationer till föräldrar

Inte heller när det gäller ungdomarnas relationer till sina föräldrar fanns det signifikanta skillnader mellan grupperna vid insatsernas början. Skalorna i APQ9, som mäter mammans respektive pappans positiva föräldraskap, bristande uppsikt och inkonsekventa beteende, gav liknande resultat för de båda grupperna (tabell 9).

Tabell 9. Självskattade problem hos SIG- och jämförelsegrupperna.

Problem	SIG-grupp: medel- värde, standard- avvikelse, n	Jfr-grupp: medel- värde, standard- avvikelse, n	Skillnad medel- värde	t-värde (df)	p-värde
Inåtvända problem (YSR)	M = 14,22 Std = 8,99 n = 32	M = 11,53 Std = 11,17 n = 30	2,69	1,05 (60)	0,30
Utåtagerande problem (YSR)	M = 27,97 Std = 12,16 n = 32	M = 21,90 Std = 11,82 n = 30	6,07	1,99 (60)	0,05*
Totala problem (YSR)	M = 55,13 Std = 21,12 n = 32	M = 47,27 Std = 24,29 n = 30	7,86	1,36 (60)	0,18
Normbrytande beteende (SRD)	M = 40,63 Std = 50,21 n = 32	M = 28,33 Std = 43,46 n = 30	12,29	1,03 (60)	0,31
Mammans bristande uppsikt (APQ9)	M = 8,74 Std = 2,58 n = 31	M = 7,67 Std = 2,81 n = 30	1,08	1,56 (59)	0,13
Pappans bristande uppsikt (APQ9)	M = 7,33 Std = 3,63 n = 27	M = 7,93 Std = 3,40 n = 27	0,59	0,64 (52)	0,52
	SIG-grupp: andel, n	Jfr-grupp: andel, n	χ^2 (1, n = 62)		p-värde
Alkoholproblem eller riskbruk (AUDIT)	31 % n = 32	37 % n = 30	0,203		0,65
Drogproblem (DUDIT)	44 % n = 32	37 % n = 30	0,323		0,57

*statistiskt signifikant

Könsskillnader

Av de 64 ungdomarna i utvärderingen var bara tio flickor. Analyser visar att det fanns vissa skillnader mellan pojkarna och flickorna, men det begränsade antalet flickor gör att jämförelser bör tolkas med stor försiktighet.

Nio av de tio flickorna hade enligt självskattningsformulären alkohol- eller drogproblem. Detsamma gällde en betydligt mindre andel av pojkarna, fyra av tio (44 procent). Som nämnts tydde flickornas skattningar i YSR på att de hade allvarligare både inåtvända och utåtagerande problem än pojkarna (tabell 7). En större andel flickor än pojkar hade också fått förskrivningar om läkemedel som verkar på nervsystemet; sju av de tio flickorna jämfört med tre av tio pojkar (33 procent).

Flickornas kamratrelationer skilde sig enligt PYS från pojkarnas genom att de hade fler äldre kamrater och fler som drack alkohol regelbundet.

Kriminalitet var inte en riktigt lika vanlig anledning till socialtjänstens insatser för flickor som för pojkar (7 av de 10 flickorna; 96 procent av pojkarna), men det var ungefär lika vanligt att flickor och pojkar hade lagförts och registrerats för misstankar om brott. Det fanns inte heller några

större skillnader mellan könen i socialsekreterarnas bedömning av uppförandestörning och i självrapporteringen av normbrytande beteenden (SRD).

Samverkan och insatser under sexmånadersperioden

I detta avsnitt beskrivs socialtjänstens samverkan och insatser för de enskilda ungdomarna under den undersökta sexmånadersperioden. Det handlar om vilka aktörer man samverkade med, vilka former samverkan hade, vilka insatser ungdomarna fick och skillnader i insatser mellan dem som deltog i SIG och dem som inte gjorde det. Informationen har hämtats från en uppföljningsenkät som socialtjänsten har besvarat för alla ungdomar.

Samverkan

Socialtjänsten hade samverkat med andra aktörer kring alla ungdomar som ingick i SIG-gruppen och kring drygt hälften (57 procent) av de 30 ungdomarna i jämförelsegruppen. I det senare fallet bedrevs samverkan i annan form än SIG, men det gällde faktiskt också tre ungdomar i SIG-gruppen.¹⁶ När det inte bedrevs någon samverkan var orsaken oftast att socialtjänsten hade bedömt att det inte behövdes. Bara i ett fall önskade socialtjänsten samverka utan att det lyckades.

Samverkansparter

I SIG-gruppen hade socialtjänsten i så gott som samtliga fall samverkat med både skolan och polisen. Därutöver förekom även samverkan med exempelvis kommunens kultur- och fritidsverksamhet och med barn- och ungdomspsykiatri (tabell 10). I jämförelsegruppen var samverkan med polisen ovanlig. Istället var de vanligaste samverkansparterna skolan och barn- och ungdomspsykiatri, men samverkan gällde bara en mindre del av ungdomarna, cirka en fjärdedel i båda fallen. I SIG-gruppen förekom samverkan med barn- och ungdomspsykiatri ungefär lika sällan. Övriga aktörer var sällsynta samverkansparter i både i SIG-gruppen och i jämförelsegruppen.

Tabell 10. Aktörer som socialtjänsten samverkade med.

Procent av ungdomar i gruppen.

Aktör	SIG-grupp n = 33	Jfr-grupp n = 30
Skolan	91	27
Polisen	91	13
Kultur- och fritidsverksamhet	33	7
BUP	18	23
Beroendevård	15	7
Arbetsförmedlingen	6	10
Kriminalvården	3	0

Källa: Enkät till socialsekreterare.

¹⁶ I analysen har dessa tre ungdomar inte förts över till jämförelsegruppen, eftersom beslut hade fattats om SIG, men beslutet genomfördes alltså inte.

Samverkansformer

En central del i SIG är gemensamma möten mellan samverkande myndigheter, ungdomar och föräldrar. Sådana möten hade förekommit i nästan alla SIG-ärenden men också i en tredjedel av alla ärenden i jämförelsegruppen.

En annan utgångspunkt för SIG har varit att berörda aktörer ska fatta beslut i gemensamma åtgärdsplaner. Så skedde också i de allra flesta ärenden i SIG-gruppen (90 procent)¹⁷, medan det gjordes endast i hälften av de ärenden där samverkan förekom i jämförelsegruppen¹⁸ (åtta ärenden; 27 procent av samtliga i gruppen).

I SIG-gruppens åtgärdsplaner hade skolan nästan alltid gjort åtaganden, medan polisen hade gjort det i drygt hälften av dem. I en fjärdedel av planerna hade också kultur- och fritidsverksamheter gjort åtaganden. I de åtta åtgärdsplaner som redovisades i jämförelsegruppen hade BUP gjort åtaganden i fyra och skolan i tre av planerna. I tabell 11 redovisas i hur stor andel av alla ärenden i SIG-gruppen och jämförelsegruppen som andra myndigheter än socialtjänsten hade gjort åtaganden i gemensamma åtgärdsplaner.

Tabell 11. Aktörer som gjorde åtaganden i gemensamma åtgärdsplaner.

Procent av ungdomar i gruppen.

Aktör	SIG-grupp n = 28	Jfr-grupp n = 30
Skolan	93	10
Polisen	61	0
Kultur- och fritidsverksamhet	25	0
BUP	7	13
Beroendevård	14	3
Arbetsförmedlingen	4	3
Kriminalvården	4	0

Källa: Enkät till socialsekreterare.

Socialtjänstens insatser

För att bryta ett normbrytande och kriminellt beteende är det socialtjänstens uppgift att erbjuda riktade insatser till skydd och stöd för den unge. Insatserna för ungdomar med allvarliga beteendeproblem varierar, till en del beroende på motivation och problemens allvarlighetsgrad men också beroende på den aktuella kommunens utbud. Det är inte heller ovanligt att kommunen fattar beslut om två eller flera parallella insatser för att möta den unges specifika behov.

Till de vanligaste insatserna hörde placering i dygnsvård; 30 procent hade varit placerade någon gång under uppföljningsperioden (tabell 12).¹⁹ Alla utom en av ungdomarna hade varit placerad under mer än två månader. Placering i dygnsvård förekom lika ofta i båda grupperna, men i SIG-gruppen var det en större andel som hade placerats i HVB, medan jämförel-

¹⁷ n = 31.

¹⁸ n = 16.

¹⁹ Jourhem/familjhem, HVB eller SiS särskilda ungdomshem.

segruppen oftare hade varit placerad i familjehem. Skillnaderna är dock inte statistiskt säkerställda.

Eftersom SIG behandlades som en biståndsbedömd insats i de flesta SIG-kommunerna, var det den vanligaste insatsen i SIG-gruppen. En förhållandevis vanlig insats i övrigt var särskilt kvalificerad kontaktperson, som en fjärdedel av SIG-ungdomarna hade fått, jämfört med bara två ungdomar i jämförelsegruppen.

Nästan hälften av ungdomarna i jämförelsegruppen (47 procent) hade genomfört påföljden ungdomstjänst²⁰ under uppföljningsperioden. I SIG-gruppen hade endast en person gjort det. Det var också vanligare att jämförelsegruppens ungdomar hade fått en insats i form av ett strukturerat öppenvårdsprogram. Jämförelsen mellan grupperna visar att skillnaden i andel unga med särskilt kvalificerad kontaktperson respektive ungdomstjänst var statistiskt säkerställd.

I några få fall (tre i varje grupp) hade insatserna avbrutits på ungdomens eller föräldrarnas initiativ. Tre ungdomar i jämförelsegruppen fick inte någon insats alls under uppföljningsperioden.

Tabell 12. Insatser under sexmånadersperioden.

Procent

Insatser	SIG-grupp n = 34	Jfr-grupp n = 30	Test av skillnad	p-värde
Placering	29	30	Fishers ex. test	1,000
varav				
jourhem	3	0	Fishers ex. test	1,000
familjehem	6	13	Fishers ex. test	0,407
HVB	21	10	Fishers ex. test	0,313
SiS	3	7	Fishers ex. test	0,596
Ungdomstjänst	3	47	$\chi^2 (1, n = 64) = 14,632$	0,000*
Särskilt kvalificerad kontaktperson	27	7	$\chi^2 (1, n = 64) = 4,392$	0,036*
Strukturerat öppenvårdsprogram	6	20	Fishers ex. test	0,133
Missbruksbehandling	12	13	Fishers ex. test	1,000
Stödsamtal ungdom	12	10	Fishers ex. test	1,000
Familjebehandling/ familjeterapeut	12	7	Fishers ex. test	0,676
Stödsamtal förälder	6	0	Fishers ex. test	0,494
Kontaktfamilj/kontaktperson	6	0	Fishers ex. test	0,494
Boende, t ex ungdomsboende	0	3	Fishers ex. test	0,469
Annat	6	7	Fishers ex. test	1,000
Ingen insats	0	10	Fishers ex. test	0,097

Källa: Enkät till socialsekreterare.

*statistiskt signifikant skillnad

²⁰ För att ungdomstjänst skulle räknas som en insats i undersökningen skulle den ha psykosociala behandlingsinslag, exempelvis stödsamtal. Ungdomar som fick ungdomstjänst utan behandlingsinslag bedömdes inte uppfylla inklusionskriterierna.

Könsskillnader

Pojkarna och flickorna följer i stort sett samma mönster i fråga om socialtjänstens samverkansparter, former för samverkan och socialtjänstens insatser. En skillnad är dock att BUP hade deltagit i samverkan kring hälften av flickorna men bara kring 15 procent av pojkarna.²¹ Det kan samtidigt noteras att trots att alkohol- och drogproblem var vanligare bland flickorna, hade ingen av dem fått missbruksbehandling, vilket däremot 15 procent av pojkarna hade fått.²²

Ungdomarnas situation efter sex månader

En central fråga för utvärderingen är om ungdomarnas situation och problem förändrades under den sex månader långa uppföljningsperioden. En lika viktig fråga är om det finns några skillnader i det avseendet mellan de ungdomar som fick insatser under samverkan i SIG och de ungdomar som fick insatser utan sådan samverkan. Resultaten grundar sig dels på registerdata, dels på socialsekreterarnas uppgifter och bedömningar av uppnådda resultat och behov av fortsatta insatser.

Registerdata om kriminalitet och psykisk ohälsa

Kriminalitet

Uppgifter om polisanmälningar under sexmånadersperioden har inhämtats både från socialsekreterarna och från Brå:s misstankeregister. Här redovisas data från misstankeregistret. I detta register finns uppgifter om ungdomar som har uppnått 15 års ålder och som är misstänkta i samband med att polisen har en pågående brottsutredning. Det är viktigt att notera att det inte innebär att den unge faktiskt har begått brottet.

Eftersom ungdomar under 15 år inte finns representerade i registret har de tio ungdomar i SIG-gruppen som ännu inte hade fyllt 15 år uteslutits från analyserna. Det innebär att resultaten baseras på 24 ungdomar i SIG-gruppen och 30 ungdomar i jämförelsegruppen.

När analyserna gjordes hade mycket få brott begångna under uppföljningstiden registrerats i lagföringsregistret, vilket kan bero på tiden det tar innan brott lagförs. Lagföringsregistret har därför inte använts för att följa upp kriminalitet efter sex månader.

Som resultaten har visat förekom det stora flertalet ungdomar i studien (91 procent) i misstankeregistret, misstänkta för i genomsnitt fem brott som hade begåtts året före insatserna. Efter sex månader var knappt hälften (46 procent) av de 54 ungdomarna återigen misstänkta för brott som hade begåtts under uppföljningstiden. Denna gång gällde misstankarna för dem som var misstänkta i genomsnitt två brott (medianen). Det betyder att antalet ungdomar som hade registrerats för misstanke om brott hade minskat över tid.²³ När det gäller antalet misstänkta brott bland de misstänkta får man ta hänsyn till skillnaden i tidsperiod, och då är det svårare att tala om en minskning. Skillnaden i andel misstänkta för nya brott mellan SIG-gruppen och jämförelsegruppen var liten och inte statistiskt signifikant (tabell 13). Fördelningen

²¹ Fishers exakta test: $p = 0,025$, $n = 63$.

²² Fishers exakta test: $p = 0,337$, $n = 64$.

²³ McNemars test, $p = 0,000$.

på olika brottstyper var också ganska jämn (24 procent misstänkta för narkotikabrott, 20 procent för brott mot person och 17 procent för egendomsbrott).

Psykisk ohälsa

Registeruppgifterna om förskrivning av läkemedel som verkar på nervsystemet omfattar till skillnad mot misstankeregistret samtliga 64 ungdomar i studien. Resultaten visar att omfattningen totalt sett var densamma under uppföljningstiden som tidigare; 39 procent av ungdomarna fick sådana läkemedel. Inte heller nu var skillnaden mellan SIG-gruppen och jämförelsegruppen statistiskt signifikant.

Däremot hade antalet ungdomar som fått förskriven psykostimulantia, som används bland annat för ADHD, förändrats under uppföljningstiden. I SIG-gruppen hade antalet med psykostimulantia ökat från 10 till 13 ungdomar. I jämförelsegruppen hade antalet istället minskat från 11 till 4 ungdomar. Skillnaden mellan grupperna i andel med förskriven psykostimulantia vid uppföljningstillfället är statistiskt säkerställd (tabell 13).

När det gällde sömnmedel och antidepressiva läkemedel hade det inte skett några nämnvärda förändringar över tid; ungefär samma andel hade dessa läkemedel förskrivna vid uppföljningen som när insatserna inleddes (16 procent hade sömnmedel och 9 procent antidepressiva läkemedel vid uppföljningen).

Tabell 13. Situation, problembeteenden och behov av fortsatta insatser efter sex månader.

Procent. Test av skillnader med χ^2 eller Fishers exakta test.

Registerinformation	SIG-gruppen n = 24-34	Jfr-gruppen n = 22-30	Test av skillnad	p-värde
I misstankeregistret	50	43	$\chi^2 (1, n = 54) = 0,046$	0,831
Något läkemedel som verkar på nervsystemet	44	33	$\chi^2 (1, n = 64) = 0,392$	0,531
Psykostimulantia	38	13	$\chi^2 (1, n=64)= 3,870$	0,049*
Socialtjänstens uppgifter och bedömning				
Polisanmälningar enligt socialtjänsten	58	35	$\chi^2 (1, n=50)= 1,952$	0,162
Uppförandestörning	21	17	$\chi^2 (1, n=63)= 0,019$	0,891
Var sysselsatt i skola, praktik eller annat arbete	97	89	Fishers ex. test	0,316
Sysselsättning fungerar dåligt enligt socialtjänsten	13	32	Fishers ex. test	0,168
Behov av någon insats	85	47	$\chi^2 (1, n=64)= 9,106$	0,003*
Behov av placering i dygnsvård	24	19	$\chi^2 (1, n=64)= 0,001$	0,970
Behov av familjehem	6	13	Fishers ex. test	0,407
Behov av HVB/institution	18	7	Fishers ex. test	0,265

Källor: Misstankeregistret (Brå), läkemedelsregistret (Socialstyrelsen), enkät till socialsekreterare.

*statistiskt signifikant skillnad

Socialtjänstens beskrivning av situationen

Informationen i detta avsnitt är hämtad från socialsekreterarnas uppföljningsenkät. Alla kommuner och stadsdelar besvarade enkäten, men några frågor hade ett internt bortfall på som mest sex ungdomar.

Fortsatta beteendeproblem

Information från förmätningen visade att hälften av ungdomarna i båda grupperna²⁴ enligt socialsekreterarnas bedömning uppfyllde ett kriterium på den psykiatriska diagnosen uppförandestörning när insatserna påbörjades. Sex månader senare hade andelen ungdomar som enligt socialsekreterarens bedömning uppfyllde kriteriet minskat till var femte ungdom (SIG-gruppen 21 procent, jämförelsegruppen 17 procent). Minskningen över tid är statistiskt säkerställd²⁵, medan skillnaden mellan grupperna inte är det.²⁶

Kriminalitet

Som ett komplement till registerinformationen om fortsatt kriminalitet ställdes även frågor till socialsekreterarna om inkomna polisanmälningar under uppföljningstiden. Enligt svaren hade det inkommit nya polisanmälningar om 23 av 50 ungdomar som hade fyllt 15 år (i jämförelsegruppen saknades kännedom om fyra ungdomar). Andelen var densamma som i misstankeregistret, 46 procent, men det fanns ändå en diskrepans mellan uppgifterna: fem ungdomar som förekom i registret hade inte polisanmälts enligt socialsekreterarna, medan sex ungdomar hade polisanmälts enligt dem men inte enligt registret. Tänkbara förklaringar till diskrepansen är att socialsekreterarna hade ofullständiga uppgifter eller felaktiga minnesbilder och brister i misstankeregistret.

Genom att socialsekreterarna i SIG-gruppen rapporterade fler anmälningar än i registret och socialsekreterarna i jämförelsegruppen färre, uppstod en skillnad mellan grupperna som dock inte var statistiskt signifikant. Förhållanden som kan ha påverkat socialsekreterarnas uppgifter och deras tillförlitlighet är att samarbetet med polisen var tätare i SIG-gruppen och att insatserna hade avslutats för många i jämförelsegruppen. Det är därför möjligt att skillnaden mellan grupperna i andel polisanmälda under uppföljningstiden enligt socialsekreterarnas uppgifter inte motsvarar en verklig skillnad i kriminalitet.

Sysselsättning

Vid uppföljningstidens slut hade de allra flesta ungdomarna enligt socialsekreterarnas uppgifter sysselsättning i form av skola, praktik eller annat arbete. Endast en av ungdomarna i SIG-gruppen och tre i jämförelsegruppen saknade enligt socialsekreterarna sysselsättning, men de visste inte hur det förhöll sig med två ungdomar i SIG-gruppen och fyra i jämförelsegruppen.

För var femte ungdom (21 procent) som hade känt sysselsättning bedömde socialsekreteraren att den fungerade dåligt. Det gällde för en större andel i jämförelsegruppen (32 procent)²⁷ än i SIG-gruppen (13 procent),²⁸ men skillnaden är inte statistiskt säkerställd.

²⁴ SIG-gruppen 50 procent, jämförelsegruppen 53 procent.

²⁵ McNemars test $p = 0,001$.

²⁶ $\chi^2 (1, n = 63) = 0,019, p = 0,891$.

²⁷ $n = 22$.

Behov av fortsatta insatser

Vid uppföljningsperiodens slut pågick fortfarande socialtjänstens insatser för tre fjärdedelar (77 procent) av ungdomarna i SIG-gruppen men bara för färre än hälften (43 procent) i jämförelsegruppen. Skillnaden är statistiskt signifikant.²⁹ Anledningen till att insatserna hade avslutats var i över hälften av fallen i SIG-gruppen att de inte längre ansågs behövas. Detta var också en vanlig anledning i jämförelsegruppen, men det var lika vanligt att insatserna hade ingått i påföljden ungdomstjänst och därför var tidsbegränsade.

Socialsekreterarna i SIG-gruppen bedömde också betydligt oftare att ungdomarna behövde fortsatta insatser (85 procent) än socialsekreterarna i jämförelsegruppen (47 procent). Denna skillnad är också statistiskt signifikant (tabell 13). Även när insatserna ingick i ungdomstjänst och var tidsbegränsade bedömde socialsekreterarna i jämförelsegruppen, utom i ett fall, att fortsatta insatser inte behövdes.

Det fanns större likheter mellan grupperna i bedömningen av vilka insatser ungdomarna hade behov av. Ungefär en femtedel (22 procent) av ungdomarna bedömdes ha fortsatt behov av placering i dygnsvård. Det fanns inte några signifikanta skillnader mellan grupperna, men något fler i SIG-gruppen var placerade i institutionsvård,³⁰ medan jämförelsegruppens ungdomar i något större utsträckning var kvar i den familjehemsvård där de hade varit placerade då insatserna inleddes (tabell 13).

I båda grupperna var det ungefär en fjärdedel som bedömdes behöva fortsatta insatser på grund av sitt kriminella beteende (tabell 14). En skillnad mellan grupperna var att socialsekreterarna i SIG-gruppen ungefär lika ofta bedömde att behovet motiverades av flera andra förhållanden, bland annat beteendeproblem, skolk och missbruk. Sådana förhållanden bedömdes mer sällan vara grund för behov av fortsatta insatser i jämförelsegruppen.

²⁸ n = 31.

²⁹ χ^2 (1, n = 64) = 6,026, p = 0,014.

³⁰ Hem för vård och boende eller SiS särskilda ungdomshem.

Tabell 14. Grund för behov av fortsatta insatser efter sex månader.

Procent. Test av skillnader med χ^2 eller Fishers exakta test.

	SIG- gruppen n = 34	Jfr- gruppen n = 30	Test av skillnad	p- värde
Lagbrott	27	23	$\chi^2(1, n = 64) = 0,000$	1,000
Skolk	32	10	$\chi^2(1, n = 64) = 3,443$	0,064
Alkohol- och drogmissbruk	32	13	$\chi^2(1, n = 64) = 2,240$	0,134
Allvarliga beteendeproblem	32	7	$\chi^2(1, n = 64) = 5,006$	0,025*
Fara för den unge eller andra	32	3	$\chi^2(1, n = 64) = 7,008$	0,008*
Frånvaro från hemmet	6	3	Fishers ex. test	1,000
Vårdnadshavares omsorgssvikt, övergrepp	12	3	Fishers ex. test	0,360
Våld i hemmet där den unge är inblandad	6	3	Fishers ex. test	1,000
Utsatt för brott av andra än vårdnadshavare	9	0	Fishers ex. test	0,241
Avstängd från skolan	3	0	Fishers ex. test	1,000
Eftervård efter utskrivning från institution	0	7	Fishers ex. test	0,216

Källa: Enkät till socialsekreterare.

* = statistiskt signifikant skillnad

Könsskillnader

Socialsekreterarna gjorde likartade bedömningar av pojkarnas och flickornas behov av fortsatta insatser och grunderna för det, liksom av symtom på uppförandestörning och hur skola, praktik eller arbete fungerade. För båda könen gällde också att de allra flesta hade någon form av sysselsättning vid uppföljningstidens slut.

Bara två av de nio flickor som hade fyllt 15 år var registrerade för miss-tankar om brott under uppföljningstiden, medan hälften (51 procent)³¹ av pojkarna var det.

Det var fortfarande vanligare att flickorna hade läkemedel som verkar på nervsystemet (6 av 10 jämfört med 35 procent av pojkarna³²), särskilt antidepressiva läkemedel (4 av 10 jämfört med 4 procent).

³¹ n = 45.

³² n = 54.

Sammanfattning av resultaten

Utgångspunkten för utvärderingen var fyra frågor (sidan 21). Här sammanfattas de resultat som utgör svar på var och en av dem.

Vilka problem hade ungdomarna vid studiens start?

Den första frågan gäller ungdomarnas situation och problem vid början av den sex månader långa uppföljningsperioden.

De vanligaste anledningarna till att socialtjänstens insatser då inleddes var ungdomarnas kriminalitet, skolk, missbruk och allvarliga beteendeproblem. Sju av tio ungdomar hade lagförts för brott året före uppföljningsperioden, och nio av tio hade registrerats för misstanke om brott i Brå:s misstankeregister. Tre av tio hade alkoholproblem och fyra av tio andra drogproblem. Fyra av tio hade hämtat ut läkemedel som verkar på nervsystemet, tre av tio psykostimulantia, som bland annat används för att behandla ADHD. Socialsekreterarna bedömde att hälften av ungdomarna uppfyllde ett kriterium på uppförandestörning, och ungdomarna skattade särskilt sina utåtagerande psykiska problem men även sina inåtvända problem som större än en normalgrupps.

Det fanns stora likheter i dessa avseenden mellan ungdomarna i SIG-gruppen och jämförelsegruppen, men stöld och andra egendomsbrott var vanligare i jämförelsegruppen. SIG-gruppen hade däremot större utåtagerande problem. Dessutom bodde en väsentligt större del av SIG-gruppen i storstäder. Jämförelsegruppen var i genomsnitt knappt ett år äldre, och en större andel var placerad i familjehem eller annan dygnsvård, dock av okänd anledning.

Vilka insatser fick ungdomarna?

Den andra frågan är vilka socialtjänstinsatser ungdomarna fick under uppföljningsperioden.

Förutom SIG, som flertalet kommuner betraktade som en biståndsbedömd insats, var de vanligaste insatserna i SIG-gruppen placering i dygnsvård, som omfattade en av tre, oftast i HVB, och särskilt kvalificerad kontaktperson, som en av fyra hade. I jämförelsegruppen var de vanligaste åtgärderna ungdomstjänst, som varannan var dömd till, och likaså placering i dygnsvård, som också omfattade en av tre, men där familjehem var vanligare än i SIG-gruppen.

Socialtjänsten samverkade med polisen och skolan i arbetet med nio av tio ungdomar i SIG-gruppen. I jämförelsegruppen samverkade socialtjänsten med polisen om en av tio ungdomar och med skolan om tre av tio. Skolan gjorde åtaganden i gemensamma, individuella åtgärdsplaner för nio av tio ungdomar i SIG-gruppen och för en av tio i jämförelsegruppen. Polisens åtaganden gällde sex av tio ungdomar i SIG-gruppen och inte någon i jämförelsegruppen.

Socialtjänstens insatser avslutades under uppföljningsperioden för två av tio ungdomar i SIG-gruppen och sex av tio i jämförelsegruppen. Vid periodens slut bedömde socialtjänsten också att nio av tio ungdomar i SIG-gruppen hade behov av fortsatta insatser. I jämförelsegruppen bedömdes bara

fem av tio ha samma behov. Grunden för behovet ansågs i jämförelsegruppen främst vara fortsatt kriminalitet, medan behovet i SIG-gruppen lika ofta hänfördes till skolk, missbruk och beteendeproblem.

Förhindrar SIG återfall i brott mer än gängse insatser?

Utvärderingens tredje fråga är i vilken utsträckning samverkan i SIG förhindrar återfall i brott jämfört med insatser som görs utan sådan samverkan.

Nästan samtliga ungdomar som hade fyllt 15 år misstänktes för brott i misstankeregister året före uppföljningsperioden, med ett genomsnitt på fem brott. Ungefär hälften i båda grupperna blev inte föremål för misstankar om något nytt brott begånget under uppföljningsperiodens sex månader. Socialsekreterarnas uppgifter antyder att färre polisanmälades i jämförelsegruppen än i SIG-gruppen, men skillnaden mellan grupperna är inte statistiskt signifikant.

På liknande sätt minskade andelen som enligt socialtjänstens bedömning uppfyllde ett kriterium på uppförandestörning från hälften till cirka en femtedel, utan att det fanns någon signifikant skillnad mellan grupperna.

Det går inte att säkert påstå att det är insatserna som har orsakat dessa positiva förändringar. De skulle också kunna vara resultatet av en naturlig utveckling som hade ägt rum även utan insatser. Problemens allvar, som var anledningen till insatserna, och de påtagliga förbättringarna under kort tid gör dock att det får betraktas som osannolikt.

På så kort sikt som ett halvår tycks det alltså som om återfall i brott och annat normbrytande beteende förhindras av insatser under samverkan i SIG i samma utsträckning som av insatser utan sådan samverkan.

Fick ungdomarna en fungerande livssituation?

Den fjärde och sista frågan är i vilken utsträckning ungdomar i SIG efter sex månader har en fungerande livssituation, exempelvis i fråga om boende, sysselsättning och hälsa, jämfört med ungdomar som inte deltar i SIG.

Vid uppföljningsperiodens slut var det stora flertalet ungdomar i båda grupperna sysselsatta i skola, praktik eller annat arbete. Det fanns en tendens till att socialtjänsten bedömde att sysselsättningen fungerade bättre i SIG-gruppen men inte någon statistiskt signifikant skillnad. Placeringen i dygnsvård hade ökat i SIG-gruppen och minskat något i jämförelsegruppen, så att den var nästan lika vanlig i båda grupperna. Förskrivningen av psykostimulantia hade minskat i jämförelsegruppen och blivit signifikant mindre i den gruppen än i SIG-gruppen. Någon bedömning av ungdomarnas hälsa eller hur väl deras boende fungerade gjordes inte i studien.

Diskussion

Resultaten visar att SIG inte är en enhetlig arbetsform som tillämpas på samma sätt i alla kommuner. Det finns skillnader bland annat i kriterier för vilka ungdomar som ska erbjudas samverkansformen, vilka andra aktörer som socialtjänsten samverkar med, hur ofta aktörerna träffar ungdomarna i nätverksmöten och vad som bestämmer när SIG ska avslutas.

Resultaten visar samtidigt att det finns tydliga skillnader mellan socialtjänstens arbete med ungdomar i SIG och arbetet med ungdomar som bedrivs utan SIG. Samverkan och gemensamma åtgärdsplaner med polis, skola och kultur- och fritidsverksamhet var mycket vanligare i SIG-gruppen. Ungdomstjänst förekom knappast alls, och särskilt kvalificerad kontaktperson var en förhållandevis vanlig insats. Vid uppföljningsperiodens slut pågick insatser fortfarande för det stora flertalet ungdomar i SIG-gruppen.

I jämförelsegruppen hade insatserna i stället avslutats för över hälften av ungdomarna. Hälften hade också dömts till ungdomstjänst av domstol. Ungdomstjänst är en tidsbegränsad påföljd, som ska ha en vägledande men främst gränssättande funktion. Den består av oavlönat arbete och annan särskilt anordnad verksamhet som bestäms av socialtjänsten.

I SIG-gruppen var insatserna mer långvariga och kan ha haft ett större inslag av psykosocialt behandlingsarbete, vilket kan gälla insatser som särskilt kvalificerad kontaktperson och placering i HVB. Arbetsformen SIG innebär också att ungdomarna har tät kontakt med socialsekreterare eller andra professionella, ofta flera gånger i veckan.

Trots dessa skillnader i arbetssätt och insatsernas omfattning och karaktär var de uppmätta förbättringarna för ungdomarna efter sex månader lika stora i båda grupperna. Andelen misstänkta för brott hade minskat från i stort sett samtliga till cirka hälften, och andelen som bedömdes uppfylla kriteriet på uppförandestörning hade minskat från hälften till cirka en femtedel. Socialtjänstens arbete tycks under kort tid ha gett påtagliga effekter oberoende av om det har bedrivits under samverkan i SIG eller inte.

Det är dock för tidigt att dra slutsatsen att SIG inte gör någon skillnad. Vid uppföljningen pågick arbetet fortfarande med 77 procent av ungdomarna i SIG-gruppen mot 43 procent i jämförelsegruppen. Effekter bör utvärderas när insatser har avslutats, och effekternas varaktighet bör helst utvärderas en längre tid efteråt. Socialstyrelsen har därför för avsikt att följa upp ungdomarna under en tvåårsperiod, vilket de också har gett sitt samtycke till. Kunskaperna om effekterna av arbetet kan också öka om kommunerna följer upp det systematiskt på lokal nivå.

Den korta uppföljningstiden i denna studie beror på uppdragets tidsbegränsning i kombination med svårigheterna med rekrytering av både kommuner och ungdomar, svårigheter som föranledde ett omfattande och tidskrävande arbete för att få studien till stånd. Svårigheter med rekrytering är vanliga i undersökningar bland ungdomar med sociala problem [28, 41], och de kan ha förstärkts här av att studien sammanföll med ett ansträngt läge

inom den sociala barn- och ungdomsvården med hög personalomsättning och många ensamkommande flyktingbarn [42].

Dessa svårigheter gjorde också att urvalet på 64 ungdomar blev mindre än planerat, vilket har minskat möjligheterna att upptäcka skillnader mellan grupperna. Målet var att 40 kommuner skulle medverka och 100 ungdomar rekryteras till varje grupp. Trots stora ansträngningar med hundratals kontakter med kommunerna gick det inte att nå.

Utvärderingen visar att både nivåerna och minskningarna av kriminellt och normbrytande beteende var ungefär desamma i SIG-gruppen som i jämförelsegruppen under sexmånadersperioden. Trots det bedömde socialsekreterarna att betydligt fler ungdomar i SIG-gruppen behövde fortsatta insatser vid periodens slut. En möjlig förklaring till skillnaden i bedömning är att SIG-gruppen trots allt hade svårare problem. Något som talar för det är att SIG-gruppen enligt självskattningsformuläret YSR hade större utåtagerande problem än jämförelsegruppen när insatserna inleddes. Tyvärr var det inte möjligt att samla in motsvarande data vid uppföljningen, men det är möjligt att denna skillnad mellan grupperna kvarstod.

En annan möjlig förklaring till skillnaden i bedömning är att socialsekreterarna i SIG-kommunerna hade mer kontakt med ungdomarna och samverkade mer med andra aktörer och att de därför kanske också hade bättre kunskap om ungdomarna och såg större möjligheter till förändring. Även dessa eventuella skillnader behöver undersökas närmare i den fortsatta utvärderingen.

En fråga för framtida utvärderingar är vilka samhällsekonomiska kostnader och vinster SIG och alternativen till SIG medför och hur de står i relation till minskad kriminalitet och ökad välfärd för ungdomarna och andra. En annan fråga för fortsatt forskning, om effekterna av SIG visar sig positiva jämförda med alternativen, är vilka mekanismer och komponenter i arbetet i SIG som skapar effekterna. En hypotes som har formulerats i intervjuer i denna och andra studier är att en avgörande förändringsmekanism är tillit, som utvecklas mellan ungdomarna och företrädarna för myndigheterna i SIG.

Referenser

1. Sociala insatsgrupper - genomförande, utfall och effekter av arbetet på verksamhetsnivå. Stockholm: Socialstyrelsen; 2017.
2. Utvärdering av samverkansformen sociala insatsgrupper: delredovisning av ett regeringsuppdrag Stockholm: Socialstyrelsen; 2016.
3. Sociala insatsgrupper: redovisning av regeringsuppdrag. Stockholm: Rikspolisstyrelsen; 2012.
4. Wollter, F, Kassman, A, Oscarsson, L. Utvärdering av sociala insatsgrupper : individinriktad samverkan kring unga i riskzonen. Stockholm: Rikspolisstyrelsen; 2013.
5. Sociala insatsgrupper : lokal samverkan för att förhindra ungdomar från att begå brott. Stockholm: Socialstyrelsen; 2016.
6. Frenzel, A. Skolundersökningen om brott 2015 : om utsatthet och delaktighet i brott. Stockholm: Brottsförebyggande rådet; 2016.
7. Granath, S, Westlund, O. Strategiska brott bland unga på 00-talet. Stockholm: Brottsförebyggande rådet; 2011.
8. Wallin, L. Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2015. Stockholm: Brottsförebyggande rådet; 2017.
9. Anmälningar till socialtjänsten om barn och unga – En undersökning om omfattning och regionala skillnader Stockholm: Socialstyrelsen; 2012.
10. Statistik och socialtjänstinsatser till barn och unga 2015 och 2016. Stockholm: Socialstyrelsen; 2017.
11. Utreda barn och unga : handbok för socialtjänstens arbete enligt socialtjänstlagen. Stockholm: Socialstyrelsen; 2015.
12. Kartläggning av tillämpningen av förebyggande insatser enligt 22 § LVU Stockholm: Socialstyrelsen; 2015.
13. Andershed, H, Andershed, A-K. Normbrytande beteende i barndomen : vad säger forskningen? Stockholm: Gothia; 2005.
14. Stödinsatser i utbildningen: om ledning och stimulans, extra anpassningar och särskilt stöd. Stockholm: Skolverket; 2014.
15. Särskilt stöd i grundskolan läsåret 2016/17. 2017. Hämtad från: www.skolverket.se
16. Tabell 9ABC, elever med särskilt stöd årskurs 1-9 samt totalt läsåret 2016/17. 2017. Hämtad från: www.skolverket.se
17. Vård av unga - LVU. 2016. Hämtad från: www.stat-inst.se
18. SiS i korthet 2016. En samling statistiska uppgifter om SiS. 2017. Hämtad från: stat-inst.se
19. Barn och unga som begår brott : handbok för socialtjänsten. Stockholm: Socialstyrelsen; 2009.
20. Johansson, K, Kangasvieri, N. Att motverka kriminalitet genom samverkan: studie av Social insatsgrupp i Linköping. Linköping: Linköping University Electronic Press; 2015.
21. Hellqvist, S. Sociala insatsgrupper i Huddinge kommun : utvärdering av ett projekt riktat mot unga i riskzon för en kriminell livsstil. Tumba: FoU Södertörn; 2014.
22. Man är inte sina handlingar. Ungas röster om att medverka i sociala insatsgrupper. Stockholm: Barnombudsmannen; 2015.
23. Kartläggning av samverkansinterventioner med syfte att motverka en kriminell livsstil bland unga. Stockholm: Socialstyrelsen; 2012.

24. Blomqvist, C. Samarbete med förhinder : om samarbete mellan BUP, socialtjänst, skola och familj. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet; 2012.
25. Johansson, S. Rätt, makt och institutionell förändring : en kritisk analys av myndigheters samverkan i barnahus. Lund: Samhällsvetenskapliga fakulteten, Lunds universitet; 2011.
26. Sociala insatsgrupper. Slutredovisning av regeringsuppdrag 2014. Stockholm: Rikspolisstyrelsen; 2014.
27. Öst, L-G. Forskningsdesigner. I: Sundell K, red. Att göra effektutvärderingar. Stockholm: Gothia Förlag; 2012.
28. MultifunC institutionsbehandling för ungdomar med svåra beteendeproblem - Resultat efter två år. Stockholm; 2017.
29. Achenbach, TM. Manual for the youth self-report and 1991 profile: Department of Psychiatry, University of Vermont Burlington; 1991.
30. Broberg, AG, Ekeröth, K, Gustafsson, P, Hansson, K, Hägglöf, B, Ivarsson, T, et al. Self-reported competencies and problems among Swedish adolescents: a normative study of the YSR. *European child & adolescent psychiatry*. 2001; 10(3):186-93.
31. Huizinga, D, Elliott, DS. Reassessing the reliability and validity of self-report delinquency measures. *Journal of quantitative criminology*. 1986; 2(4):293-327.
32. Babor, TF, Higgins-Biddle, JC, Saunders, JB, Monteiro, MG. AUDIT: the alcohol use disorders identification test guidelines for use in primary care: World Health Organization. Geneva: Switzerland. 2001.
33. Bergman, H, Källmén, H. The alcohol use disorders identification test AUDIT: Manual. Stockholm, Karolinska institutet, Magnus Huss klinik. 1994.
34. Berman, AH, Bergman, H, Palmstierna, T, Schlyter, F. Evaluation of the Drug Use Disorders Identification Test (DUDIT) in criminal justice and detoxification settings and in a Swedish population sample. *European addiction research*. 2004; 11(1):22-31.
35. Keenan, K, Loeber, R, Zhang, Q, Stouthamer-Loeber, M, van Kammen, WB. The influence of deviant peers on the development of boys disruptive and delinquent behaviour: A temporal analysis. *Developmental Psychopathology*. 1995; (7):715-26.
36. Elgar, FJ, Waschbusch, DA, Dadds, MR, Sigvaldason, N. Development and validation of a short form of the Alabama Parenting Questionnaire. *Journal of Child and Family Studies*. 2007; 16(2):243-59.
37. Kvalitetsdeklaration: Handlagda brottsmisstankar. 2017. Hämtad från: www.bra.se
38. Olsson, M. DSM diagnosis of conduct disorder (CD)--a review. *Nord J Psychiatry*. 2009; 63(2):102-12.
39. Berman, AH, Wennberg, P, Källmén, H. AUDIT & DUDIT : identifiera problem med alkohol och droger. Stockholm: Gothia; 2012.
40. Berman, A, Wennberg, P, Källmén, H. AUDIT och DUDIT--Att identifiera problem med alkohol och droger. Gothia; 2012.
41. Kaunitz, C. Aggression Replacement Training (ART) i Sverige - spridning, programtrohet, målgrupp och utvärdering. Stockholm: Institutionen för socialt arbete - Socialhögskolan, Stockholms universitet; 2017.
42. Individ- och familjeomsorg: lägesrapport 2016. Stockholm: Socialstyrelsen; 2016.

Bilaga 1: Enkäter

Här återges i tur och ordning följande enkätformulär:

- enkät till ungdomar vid studiens start (förmätning)
- enkät till socialsekreterare vid studiens start (förmätning)
- enkät till socialsekreterare sex månader senare (eftermätning).

UTVÄRDERING AV SOCIALTJÄNSTENS INSATSER OCH SAMVERKAN 2015–2016

Ungdom

Syftet med studien är att undersöka hur socialtjänstens arbete fungerar och vilken betydelse samverkan har för att det ska gå bra.

*All information du lämnar i enkäten är konfidentiell – **ingen förälder, myndighet (inklusive polis och socialtjänst) eller skolpersonal kommer att få se vad du svarat eller veta vem du är.** Du garanteras fullständig anonymitet. Efter att dina svar kodats in kommer enkäterna att förstöras. Resultaten kommer att presenteras på ett sådant sätt att ingen enskild individ kan identifieras.*

Det är viktigt att du svarar så uppriktigt du kan. Just ditt svar är lika viktigt som alla andras. Besvara frågorna i tur och ordning genom att sätta kryss för det svar som stämmer bäst för dig. Om du sätter ett kryss fel, stryk över det felaktiga och ange ett nytt kryss.

Exempel

- 1 ☒— Ja
2 ☒ Nej
3 ☐ Vet ej

Förnamn : _____

--	--	--	--

**HÄR FÖLJER EN LISTA PÅ OLIKA SÄTT SOM UNGDOMAR KAN VARA.
MARKERA MED EN RING HUR DU ÄR NU ELLER HAR VARIT UNDER DE
SENASTE 6 MÅNADERNA**

**Om beskrivningen stämmer mycket bra eller oftast – sätt en ring runt 2:an.
Sätt en ring runt 1:an om beskrivningen stämmer någorlunda eller ibland
och runt 0:an om beskrivningen inte alls stämmer.**

0 = Stämmer ej 1 = Stämmer någorlunda eller ibland 2 = Stämmer mycket bra eller oftast				
0	1	2	<i>Exempel: stämmer mycket bra eller oftast</i>	
0	1	2	Jag är barnslig för min ålder	1
0	1	2	Jag dricker alkohol utan mina föräldrars tillåtelse	2
0	1	2	Jag står på mig, säger emot	3
0	1	2	Jag gör inte färdigt sådant som jag påbörjat	4
0	1	2	Det finns inte mycket som jag tycker är roligt	5
0	1	2	Jag tycker om djur	6
0	1	2	Jag skryter och vill imponera	7
0	1	2	Jag har svårt för att koncentrera mig	8
0	1	2	Jag har svårt att sluta tänka på vissa saker (beskriv):	9
0	1	2	Jag har svårt för att sitta still	10
0	1	2	Jag är alltför beroende av vuxna	11
0	1	2	Jag känner mig ensam	12
0	1	2	Jag känner mig förvirrad eller dimmig	13
0	1	2	Jag gråter mycket	14
0	1	2	Jag är ganska ärlig	15
0	1	2	Jag är elak mot andra	16
0	1	2	Jag dagdrömmer en hel del	17
0	1	2	Jag försöker medvetet göra mig själv illa eller ta livet av mig	18
0	1	2	Jag försöker få mycket uppmärksamhet från andra	19
0	1	2	Jag förstör mina egna saker	20
0	1	2	Jag förstör saker som tillhör andra	21
0	1	2	Jag lyder inte mina föräldrar	22
0	1	2	Jag lyder inte i skolan	23
0	1	2	Jag äter inte så bra som jag borde	24
0	1	2	Jag kommer inte överens med andra ungdomar	25
0	1	2	Jag känner mig inte skyldig då jag gjort något som jag inte borde	26
0	1	2	Jag är avundsjuk på andra	27
0	1	2	Jag bryter mot regler hemma, i skolan eller på andra ställen	28
0	1	2	Jag är rädd för vissa djur, situationer eller platser (utom skolan) (beskriv):	29
0	1	2	Jag är rädd för att gå i skolan	30
0	1	2	Jag är rädd att jag ska tänka eller göra något dåligt	31
0	1	2	Jag känner att jag måste vara perfekt	32
0	1	2	Det känns som att ingen tycker om mig	33
0	1	2	Det känns som att andra är ute efter mig	34
0	1	2	Jag känner mig värdelös eller underlägsen andra	35
0	1	2	Jag råkar ofta ut för olyckshändelser	36

0 = Stämmer ej			1 = Stämmer någorlunda eller ibland	2 = Stämmer mycket bra eller oftast	
0	1	2	Jag råkar ofta i slagsmål		37
0	1	2	Jag blir ofta retad		38
0	1	2	Jag hänger ihop med kamrater som ofta råkar i knipa eller råkar ut för problem		39
0	1	2	Jag hör ljud eller röster som andra inte tror finns (beskriv):		40
0	1	2	Jag gör saker utan att först tänka efter		41
0	1	2	Jag är hellre ensam än tillsammans med andra		42
0	1	2	Jag ljuger eller luras		43
0	1	2	Jag biter på naglarna		44
0	1	2	Jag är nervös eller spänd		45
0	1	2	Delar av min kropp rör sig ibland på ett nervöst eller ryckigt sätt (beskriv):		46
0	1	2	Jag har mardrömmar		47
0	1	2	Andra ungdomar tycker inte om mig		48
0	1	2	Jag är bättre än de flesta ungdomar på vissa saker		49
0	1	2	Jag är alltför rädd eller ängslig		5+
0	1	2	Jag känner mig yr		51
0	1	2	Jag har för mycket skuld känslor		52
0	1	2	Jag äter för mycket		53
0	1	2	Jag känner mig övertrött utan någon speciell anledning		54
0	1	2	Jag väger för mycket		55
			Kroppsliga problem utan känd medicinsk orsak:		56
0	1	2	Värk eller smärtor (ej huvudvärk eller magvärk)		a
0	1	2	Huvudvärk		b
0	1	2	Illamående, känner mig sjuk		c
0	1	2	Problem med ögonen (som inte korrigeras med glasögon / linser) (beskriv):		d
0	1	2	Utslag eller andra hudproblem		e
0	1	2	Knip eller ont i magen		f
0	1	2	Kräkningar		g
0	1	2	Annat (beskriv):		h
0	1	2	Jag ger mig på andra med slag, knuffar eller sparkar		57
0	1	2	Jag nyper, kliar eller pillar på min hud eller på andra delar av kroppen (beskriv):		58
0	1	2	Jag kan vara ganska hygglig		59
0	1	2	Jag tycker om att prova på nya saker		60
0	1	2	Jag jobbar dåligt i skolan		61
0	1	2	Jag är klumpig i mina rörelser		62
0	1	2	Jag är hellre tillsammans med äldre ungdomar än med sådana i min ålder		63
0	1	2	Jag är hellre tillsammans med yngre ungdomar än med sådana i min ålder		64
0	1	2	Jag vägrar att prata		65
0	1	2	Jag upprepar vissa handlingar om och om igen (beskriv):		66
0	1	2	Jag rymmer hemifrån		67
0	1	2	Jag skriker mycket		68
0	1	2	Jag är hemlighetsfull och behåller mycket för mig själv		69
0	1	2	Jag ser saker som andra inte verkar kunna se (beskriv):		70
0	1	2	Jag blir lätt generad eller försagd		71
0	1	2	Jag anlägger bränder		72

0 = Stämmer ej			1 = Stämmer någorlunda eller ibland	2 = Stämmer mycket bra eller oftast	
0	1	2	Jag är bra på att arbeta med mina händer		73
0	1	2	Jag gör mig till eller spelar pajas		74
0	1	2	Jag är alltför blyg eller tillbakadragen		75
0	1	2	Jag sover mindre än andra ungdomar på dagen och/eller natten		76
0	1	2	Jag sover mer än andra ungdomar på dagen och/eller natten		77
0	1	2	Jag är okoncentrerad och har svårt att behålla uppmärksamheten		78
0	1	2	Jag har problem med mitt tal (beskriv):		79
0	1	2	Jag försvarar mina rättigheter		80
0	1	2	Jag stjälar hemifrån		81
0	1	2	Jag stjälar utanför hemmet		82
0	1	2	Jag samlar på mig alltför många saker som jag inte har någon användning för		83
0	1	2	Jag gör saker som andra tycker verkar underliga (beskriv):		84
0	1	2	Jag har idéer som andra tycker är konstiga (beskriv):		85
0	1	2	Jag är envis		86
0	1	2	Mitt humör och mina känslor svänger snabbt (t ex från glad till arg)		87
0	1	2	Jag tycker om att vara tillsammans med andra människor		88
0	1	2	Jag är misstänksam		89
0	1	2	Jag svär eller använder fula ord		90
0	1	2	Jag tänker på att ta livet av mig		91
0	1	2	Jag tycker om att få andra att skratta		92
0	1	2	Jag pratar för mycket		93
0	1	2	Jag retas en del		94
0	1	2	Jag har ett häftigt humör		95
0	1	2	Jag tänker för mycket på sex		96
0	1	2	Jag hotar göra illa folk		97
0	1	2	Jag tycker om att hjälpa andra		98
0	1	2	Jag röker, snusar eller tuggar tobak		99
0	1	2	Jag har sömnproblem (beskriv):		100
0	1	2	Jag struntar i en del lektioner eller skolkar från skolan		101
0	1	2	Jag har inte mycket energi		102
0	1	2	Jag är olycklig, ledsen eller deppig		103
0	1	2	Jag är mer högljudd än andra ungdomar		104
0	1	2	Jag använder droger (räkna <u>ej</u> alkohol eller tobak) utan att de har ett medicinskt ändamål		105
0	1	2	Jag försöker vara rättvis mot andra		106
0	1	2	Jag uppskattar ett bra skämt		107
0	1	2	Jag tycker om att ta lätt på livet		108
0	1	2	Jag försöker hjälpa andra när jag kan		109
0	1	2	Jag önskar att jag var av motsatta kön		110
0	1	2	Jag undviker alltför nära kontakt med andra		111
0	1	2	Jag oroar mig en hel del		112
Har du haft kontakt med sjuk- eller elevvården under de senaste 6 månaderna för psykiska problem					☐ Nej ☐ Ja

**ANGE SÅ EXAKT SOM MÖJLIGT HUR MÅNGA GÅNGER DU HAR GJORT VAR
OCH EN AV FÖLJANDE SAKER DE SENASTE 4 VECKORNA**

1 Med vilja förstört något som tillhör dina föräldrar eller andra i familjen	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
2 Med vilja förstört något som tillhör skolan	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
3 Med vilja förstört något som inte var ditt (utöver familjen och skolan)	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
4 Stulit (eller försökt att stjäla) en moped, motorcykel, bil eller annat motorfordon	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
5 Stulit (eller försökt stjäla) något som är värt mer än 500 kronor	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
6 Köpt, sålt eller förvarat stöldgods	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
7 Kastat föremål (som stenar eller flaskor) på bilar eller människor	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
8 Rymt hemifrån	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
9 Ljugit om din ålder för att komma in på ställen eller för att få köpa något (t ex ljugit för att komma in på barnförbjuden bio eller för att köpa öl)	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera
10 Burit vapen (annat än fickkniv)	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
11 Stulit (eller försökt stjäla) något som var värt 50 kronor eller mindre	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
12 Angripit någon för att skada honom eller henne allvarligt	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
13 Fått betalt för att ha sex med någon	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger

14 Haft sex med en person av det andra könet som du <u>inte</u> haft stadigt sällskap med	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
15 Deltagit i slagsmål mellan gäng	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
16 Sålt marijuana eller hasch	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
17 Fuskat på prov i skolan	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
18 Liftat när du inte fått lov till det av dina föräldrar	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
19 Stulit pengar eller andra saker från dina föräldrar eller från andra i familjen	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
20 Slagit (eller hotat att slå) en lärare eller annan vuxen i skolan	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
21 Slagit (eller hotat att slå) en av dina föräldrar	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
22 Slagit (eller hotat att slå) andra elever	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
23 Varit störande, bråkat eller krånglat på offentliga platser	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
24 Sålt heroin, kokain och ecstasy	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
25 Kört moped, motorcykel eller bil utan ägarens tillstånd	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
26 Köpt eller skaffat alkohol till minderåriga	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
27 Haft (eller försökt ha) sexuellt umgänge med någon mot dennes vilja	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger

28 Använt våld eller hot för att ta pengar eller andra saker från elever	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
29 Använt våld eller hot för att ta pengar eller andra saker från lärare eller andra vuxna i skolan	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
30 Använt våld eller hot för att ta pengar eller andra saker från andra än elever och lärare	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
31 Tjuvåkt på buss, tunnelbana, spårvagn eller pendeltåg, smitit in på bio utan att betala eller smitit från betalningen på restaurang	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
32 Varit berusad på offentlig plats	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
33 Stulit (eller försökt stjäla) något som var värt mellan 50 och 500 kronor	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
34 Stulit (eller försökt stjäla) något i skolan, till exempel kläder från andra elever	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
35 Gjort inbrott i en byggnad eller motorfordon (eller försökt göra inbrott) för att stjäla något eller för att se dig omkring	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
36 Tiggat pengar eller saker från främmande	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
37 Skolkat en timme eller mer från skolan	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
38 Fått tillbaka för mycket växelpengar som du behållit	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
39 Blivit hemskickad från skolan	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger
40 Ringt någon anonymt och skällt ut dem eller hotat dem	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	☐ 8	☐ 9 eller flera gånger

**KOM IHÅG ATT DET ÄR BARA
VI FORSKARE SOM LÄSER
DINA SVAR**

NU FÖLJER FRÅGOR OM DINA ALKOHOLVANOR DE SENASTE 6 MÅNADERNA

Svara så noggrant och ärligt som möjligt - Kom ihåg att alla svar är anonyma

Med ett glas menas:

**50 cl
folköl**

**33 cl
starköl**

**1 glas rött
eller vitt vin**

**1 litet glas
starkvin**

**4 cl sprit
t ex whiskey**

1 Hur ofta dricker du alkohol

☐
Aldrig

☐
1 gång i månaden
eller mer sällan

☐
2-4 gånger
i månaden

☐
2-3 gånger
i veckan

☐
4 gånger per
vecka eller mer

Om Du svarat aldrig på första frågan gå till nästa sida

**2 Hur många "glas" (se exempel) dricker
Du en typisk dag då du dricker alkohol?**

☐
1 - 2

☐
3 - 4

☐
5 - 6

☐
7 - 9

☐
10 eller fler

**3 Hur ofta dricker du sex sådana "glas"
eller mer vid samma tillfälle?**

☐
Aldrig

☐
Mer sällan än en
gång i månaden

☐
Varje
månad

☐
Varje
vecka

☐
Dagligen eller
nästan varje dag

**4 Hur ofta under de senaste sex månaderna har
Du haft svårt att sluta dricka sedan Du börjat?**

☐
Aldrig

☐
Mer sällan än en
gång i månaden

☐
Varje
månad

☐
Varje
vecka

☐
Dagligen eller
nästan varje dag

**5 Hur ofta under de senaste sex månaderna har Du
lätit bli att göra något som Du borde för att Du drack?**

☐
Aldrig

☐
Mer sällan än en
gång i månaden

☐
Varje
månad

☐
Varje
vecka

☐
Dagligen eller
nästan varje dag

**6 Hur ofta under de senaste sex månaderna har Du
behövt en "drink" på morgonen efter mycket
drickande dagen innan?**

☐
Aldrig

☐
Mer sällan än en
gång i månaden

☐
Varje
månad

☐
Varje
vecka

☐
Dagligen eller
nästan varje dag

**7 Hur ofta under de senaste sex månaderna har Du
haft skuld känslor eller samvetsförebåelser på
grund av Ditt drickande?**

☐
Aldrig

☐
Mer sällan än en
gång i månaden

☐
Varje
månad

☐
Varje
vecka

☐
Dagligen eller
nästan varje dag

**8 Hur ofta de senaste sex månaderna har Du druckit
så att Du dagen efter inte kommit ihåg vad
Du sagt eller gjort?**

☐
Aldrig

☐
Mer sällan än en
gång i månaden

☐
Varje
månad

☐
Varje
vecka

☐
Dagligen eller
nästan varje dag

**9 Har Du eller någon annan blivit skadad på grund
av Ditt drickande?**

☐
Nej

☐
Ja, men inte
under de senaste
6 månaderna

☐
Ja under de
senaste 6
månaderna

**10 Har en släkting eller vän, en läkare (eller någon annan
inom sjukvården) oroat sig över Ditt drickande eller
antytt att Du borde minska på det?**

☐
Nej

☐
Ja men inte
under de senaste
6 månaderna

☐
Ja, under de
senaste 6
månaderna

NU FÖLJER FRÅGOR OM ANDRA DROGER ÄN ALKOHOL (se nedan)

Cannabis	Amfetamin	Kokain	Opiater	Hallucinogener	Lösningsmedel	GHB och övrigt
Marijuana	Metamfetamin	Crack	Rökheroïn	Ecstasy	Thinner	GHB
Hasch	Fenmetralin	Freebase	Heroïn	LSD	Trikloretülen	Anabola steroider
Hascholja	Khat	Kokablad	Opium	Meskalin	Bensin	Lustgas
	Betelnöt			Peyote	Gas	Amylnitrat (poppers)
	Ritalina			PCP	Solution	Antokolinergika
				Psilocybin	Lim	
				DMT		
Sömntabletter/lugnande medel				Smärtstillande		
Alprazolam	Flunitrazepam	Mogadon	Stesolid	Adrinex	Dilaudid	Fentanyl
Apodorm	Fluscand	Nitrazepam	Stilnoct	Cocillana-Etyfin	Distalgescic	Ketodur
Apozepam	Halcion	Oxascand	Temesta	Citodon	Dolcontin	Ketogan
Diazepam	Heminevrin	Rohypnol	Triazolam	Citodon forte	Doleron	Kodein
Dormicum	Iktorivil	Sobril	Xanor	Dexodon	Dolotard	Maxidon
Fenemal	Imovande	Sonata	Zopiklon	Depolan	Doloxene	Metadon
Annat:				Dexofen	Durogesic	Morfin
				Annat:	Nobligan	Paraflexcomp
Tabletter räknas som droger när du tar: • läkemedel mer eller oftare än vad läkaren sagt att du ska göra • tabletter för att du vill ha kul, må bra eller bli hög eller undrar vilken effekten blir • tabletter som du fått av en släkting eller vän • tar tabletter som du köpt "svart" eller stulit						

1 Hur ofta har du använt följande substanser de senaste sex månaderna?

	Aldrig	Har testat någon gång	1 gång i månaden eller mer sällan	2-4 ggr i månaden	2-3 ggr i veckan	4 ggr i veckan eller mer
Cannabis	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Amfetamin	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kokain	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Opiater	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hallucinogener	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lösningsmedel	☐	☐	☐	☐	☐	☐
GHB och övriga	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tabletter (sömn/lugnande)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tabletter (smärtstillande)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tobak	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Annat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kommentrar: _____ _____ _____						

YTTERLIGARE NÅGRA FRÅGOR OM ANDRA DROGER ÄN ALKOHOL

1	Hur ofta använder du andra droger än alkohol?	☐ Aldrig	☐ 1 gång i månaden eller mer sällan	☐ 2-4 gånger i månaden	☐ 2-3 gånger i vecka	☐ 4 gånger per vecka eller mer
2	Använder du fler än en drog vid ett och samma tillfälle?	☐ Aldrig	☐ 1 gång i månaden eller mer sällan	☐ 2-4 gånger i månaden	☐ 2-3 gånger i vecka	☐ 4 gånger per vecka eller mer
3	Hur många gånger tar du droger under en typisk dag då du använder droger?	☐ 0	☐ 1 - 2	☐ 3 - 4	☐ 5 - 6	☐ 7 eller fler
4	Hur ofta blir du kraftigt påverkad av droger?	☐ Aldrig	☐ Mer sällan än en gång i månaden	☐ Varje månad	☐ Varje vecka	☐ Dagligen eller nästan varje dag
5	Har du under de senaste sex månaderna upplevt att din längtan efter droger varit så stark att du inte kunnat stå emot?	☐ Aldrig	☐ Mer sällan än en gång i månaden	☐ Varje månad	☐ Varje vecka	☐ Dagligen eller nästan varje dag
6	Har det hänt att du under de senaste sex månaderna inte kunnat sluta ta droger sedan du börjat?	☐ Aldrig	☐ Mer sällan än en gång i månaden	☐ Varje månad	☐ Varje vecka	☐ Dagligen eller nästan varje dag
7	Hur ofta under de senaste sex månaderna har du tagit droger och sedan låtit bli att göra något som du borde ha gjort?	☐ Aldrig	☐ Mer sällan än en gång i månaden	☐ Varje månad	☐ Varje vecka	☐ Dagligen eller nästan varje dag
8	Hur ofta under de senaste sex månaderna har du behövt ta någon drog på morgonen efter stort drogintag dagen innan?	☐ Aldrig	☐ Mer sällan än en gång i månaden	☐ Varje månad	☐ Varje vecka	☐ Dagligen eller nästan varje dag
9	Hur ofta under de senaste sex månaderna har Du haft skuldskänslor eller dåligt samvete på grund av att Du använt droger?	☐ Aldrig	☐ Mer sällan än en gång i månaden	☐ Varje månad	☐ Varje vecka	☐ Dagligen eller nästan varje dag
10	Har du eller någon annan blivit skadad psykiskt eller fysiskt på grund av att du använt droger?			☐ Nej	☐ Ja men <u>inte</u> under det senaste året	☐ Ja, under det senaste året
11	Har en släkting eller vän, en läkare eller sjuksköterska (eller någon annan inom sjukvården) oroat sig över att du använder droger eller sagt till dig att du bör sluta med droger?			☐ Nej	☐ Ja men <u>inte</u> under de senaste 6 månaderna	☐ Ja, under de senaste 6 månaderna

Nedan följer ett antal påstående om dina föräldrar. Var vänlig uppskatta hur ofta nedanstående påstående är riktigt avseende din relation till

1. MAMMA	<i>Aldrig</i>	<i>Nästan aldrig</i>	<i>Ibland</i>	<i>Ofta</i>	<i>Alltid</i>
1 Din förälder låter dig veta när du gjort ett bra jobb.	☐	☐	☐	☐	☐
2 Din förälder hotar dig med konsekvenser men sedan genomförs de faktiskt inte.	☐	☐	☐	☐	☐
3 Din förälder tycker inte att du behöver lämna. meddelande till honom/henne om var du är	☐	☐	☐	☐	☐
4 Din förälder låter dig prata dig ur konsekvenser efter att du har gjort någonting fel.	☐	☐	☐	☐	☐
5 Din förälder låter dig stanna ute på kvällen efter att han/hon egentligen ville att du skulle kommit hem.	☐	☐	☐	☐	☐
6 Din förälder ger dig komplimanger om du har gjort någonting bra	☐	☐	☐	☐	☐
7 Din förälder berömmar dig om du uppför dig bra.	☐	☐	☐	☐	☐
8 Din förälder låter dig umgås med vänner som han/hon inte känner	☐	☐	☐	☐	☐
9 Din förälder låter dig slippa undan konsekvenser tidigare än vad han/hon sa från början.	☐	☐	☐	☐	☐

2. PAPPA	<i>Aldrig</i>	<i>Nästan aldrig</i>	<i>Ibland</i>	<i>Ofta</i>	<i>Alltid</i>
1 Din förälder låter dig veta när du gjort ett bra jobb.	☐	☐	☐	☐	☐
2 Din förälder hotar dig med konsekvenser men sedan genomförs de faktiskt inte.	☐	☐	☐	☐	☐
3 Din förälder tycker inte att du behöver lämna. meddelande till honom/henne om var du är	☐	☐	☐	☐	☐
4 Din förälder låter dig prata dig ur konsekvenser efter att du har gjort någonting fel.	☐	☐	☐	☐	☐
5 Din förälder låter dig stanna ute på kvällen efter att han/hon egentligen ville att du skulle kommit hem.	☐	☐	☐	☐	☐
6 Din förälder ger dig komplimanger om du har gjort någonting bra	☐	☐	☐	☐	☐
7 Din förälder berömmar dig om du uppför dig bra.	☐	☐	☐	☐	☐
8 Din förälder låter dig umgås med vänner som han/hon inte känner	☐	☐	☐	☐	☐
9 Din förälder låter dig slippa undan konsekvenser tidigare än vad han/hon sa från början.	☐	☐	☐	☐	☐

NÅGRA FRÅGOR OM DINA KAMRATER

Kryssa för det som stämmer bäst

20. Hur många av dina kamrater:

	<i>Ingen</i>	<i>Någon enstaka</i>	<i>En del</i>	<i>De flesta</i>	<i>Vet inte</i>
Är ofta ute på stan om kvällarna	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Är duktiga i skolan	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Slåss	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Är med i en förening (sport, hobby, musik eller annan förening)	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Använder regelbundet alkohol	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Använder narkotika	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Begår egendomsbrott (stöld, rån, inbrott)	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Är ett eller flera år äldre än dig	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Känner du sedan minst ett år	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Motionerar och tränar regelbundet	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐

**DET VAR DE SISTA
FRÅGORNA!
TACK FÖR DINA SVAR!**

**UTVÄRDERING AV SOCIALTJÄNSTENS
INSATSER OCH SAMVERKAN
2015–2016**

Socialsekreterare

Ungdomens namn: _____

Ungdomens personnummer

år		mån		dag		kontrollsiffror			

När Du besvarat enkäten, riv bort den här sidan med personnumret på. Returnera sedan enkäten i bifogat svarskuvert.

**UTVÄRDERING AV SOCIALTJÄNSTENS
INSATSER OCH SAMVERKAN
2015 - 2016**

Socialsekreterare

Uppgiftslämnare: _____
(texta)

Befattning: _____

Telefon dagtid: _____

e-post adress: _____

Datum för ifyllandet: _____

--	--	--	--

id-nummer

Datum _____

Id-nummer

--	--	--	--

BAKGRUND TILL DET AKTUELLA BEHOV AV INSATS

1. Viktigaste anledningen till behovet av insats (endast ett svar)

- 1 ☐ Lagbrott (t ex rån, inbrott, stöld)
- 2 ☐ Skolk
- 3 ☐ Frånvaro från hemmet, vagabondering
- 4 ☐ Alkohol- eller drogmissbruk
- 5 ☐ Vårdnadshavares övergrepp/misshandel/omsorgssvikt
- 6 ☐ Våld i hemmet där den unge själv är inblandad (t ex den unge och familjemedlem i våldsam konflikt)
- 7 ☐ Utsatt för kriminell handling av andra än vårdnadshavare (t ex offer för brott som begåtts av någon utanför familjen)
- 8 ☐ Avstängd från skolan
- 9 ☐ Eftervård efter utskrivning från institution
- 10 ☐ Fara för att den unge själv eller andra utsätts för fara
- 11 ☐ Den unge beskrivs av skolan eller någon annan som ett allvarligt beteendeproblem
- 12 ☐ Annat (ange) _____

2. Andra konstaterade problem av insats (flera svar möjliga)

- 1 ☐ Lagbrott (t ex rån, inbrott, stöld)
- 1 ☐ Skolk
- 1 ☐ Frånvaro från hemmet, vagabondering
- 1 ☐ Alkohol- eller drogmissbruk
- 1 ☐ Vårdnadshavares övergrepp/misshandel/omsorgssvikt
- 1 ☐ Våld i hemmet där den unge själv är inblandad (t ex den unge och familjemedlem i våldsam konflikt)
- 1 ☐ Utsatt för kriminell handling av andra än vårdnadshavare (t ex offer för brott som begåtts av någon utanför familjen)
- 1 ☐ Avstängd från skolan
- 1 ☐ Eftervård efter utskrivning från institution
- 1 ☐ Fara för att den unge själv eller andra utsätts för fara
- 1 ☐ Den unge beskrivs av skolan eller någon annan som ett allvarligt beteendeproblem
- 1 ☐ Annat (ange) _____

3. Var bor ungdomen idag?

- 1 ☐ Hemma med båda föräldrarna
- 2 ☐ Hemma med endast mamma
- 3 ☐ Hemma med mamma och annan vuxen
- 4 ☐ Hemma med endast pappa
- 5 ☐ Hemma med pappa och annan vuxen
- 6 ☐ Växelvis hos mamma och pappa
- 7 ☐ Hos fosterföräldrar, familjehem
- 8 ☐ På akut- eller utredningshem
- 9 ☐ På institution eller behandlingshem
- 10 ☐ På boendekollektiv
- 11 ☐ Annat (ange) _____
- 12 ☐ Vet inte

4.	Var har ungdomen bott i <u>huvudsak</u> de senaste sex månaderna?	1	☐	Hemma med båda föräldrar
		2	☐	Hemma med endast mamma
		3	☐	Hemma med mamma och annan vuxen
		4	☐	Hemma med endast pappa
		5	☐	Hemma med pappa och annan vuxen
		6	☐	Växelsvis hos mamma och pappa
		7	☐	Hos fosterföräldrar, familjehem
		8	☐	På akut- eller utredningshem
		9	☐	På institution eller behandlingshem
		10	☐	I boendekollektiv
		11	☐	Annat (ange) _____
		12	☐	Vet inte

TIDIGARE PROBLEM OCH INSATSER SOM DU KÄNNER TILL				
1	Hur många gånger har ungdomen gripits av polisen?	_____ gånger	99	☐ Vet ej
2	Hur många gånger har ungdomen suttit anhållen/häktad?	_____ gånger	99	☐ Vet ej
3	Hur många gånger har ungdomen placerats i dygnsvård?	_____ gånger	99	☐ Vet ej
4	Hur många dagar har han/hon totalt varit placerad i dygnsvård?	☐ Ingen dag ☐ 1-10 ☐ 11-30 ☐ 31-60 ☐ 61-120 ☐ 121-365 ☐ mer än 1 år		
5	Hur många gånger har skolan fattat beslut om undervisning i hemmet?	_____ gånger	99	☐ Vet ej
6	Vid vilken ålder aktualiserades den unge första gången för social barnavård i kommunen/stadsdelen?	_____ år	99	☐ Vet ej
7	Vid vilken ålder aktualiserades den aktuella ungdomen första gången för en utredning på grund av det egna beteendet?	_____ år	99	☐ Vet ej
8	Vilket område är enligt din bedömning det där det finns störst behov av förändring förutom hos ungdomen själv?	☐ Föräldrar ☐ Skola ☐ Kamrater ☐ Vet ej		
9	Hur bedömer du utsikterna att nu lyckas skapa den förändring som behövs hos ungdomen?	☐ Mycket stor ☐ Ganska stor ☐ 50/50 ☐ Ganska liten ☐ Mycket liten		

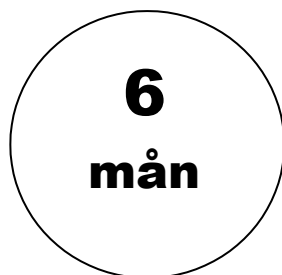
Problembeteenden

under det senaste året och de senaste sex månaderna.

Frågealternativen besvaras med: Ja – misstanke om misstanke om beteendet har förekommit under det senaste året men inte kunnat säkerställas; Ja – senaste 6 mån respektive Ja – senaste 12 mån om beteendet har förekommit under senaste halvåret eller året; Nej om beteendet inte alls har förekommit.

	<i>Ja - miss- tanke</i>	<i>Ja - senaste 6 mån</i>	<i>Ja - senaste 12 mån</i>	<i>Nej</i>
<i>Aggressivt beteende mot människor och djur</i>				
1. Hotar, trakasserar eller förödmjukar ofta andra	☐	☐	☐	☐
2. Påbörjar ofta slagsmål	☐	☐	☐	☐
3. Har använt något vapen som kan orsaka allvarlig fysisk skada på andra (t ex slagträ, tegelsten, glasflaska, kniv, pistol)	☐	☐	☐	☐
4. Har visat fysisk grymhet mot någon människa	☐	☐	☐	☐
5. Har visat fysisk grymhet mot något djur	☐	☐	☐	☐
6. Stöld under direkt konfrontation med offret (t ex väskryckning, rån med eller utan fysiskt våld eller vapenhot)	☐	☐	☐	☐
7. Har tvingat någon till sexuellt umgänge	☐	☐	☐	☐
<i>Skadegörelse</i>				
8. Har stuckit något i brand i avsikt att orsaka allvarlig skada	☐	☐	☐	☐
9. Har avsiktligt förstört andras egendom (på annat sätt än genom brand)	☐	☐	☐	☐
<i>Bedrägligt beteende eller stöld</i>				
10. Har brutit sig in i någon annans bostad, lokal, eller bil	☐	☐	☐	☐
11. Ljuger ofta i syfte att uppnå fördelar eller undvika skyldigheter mot andra	☐	☐	☐	☐
12. Har tillskansat sig värden utan direkt konfrontation med offret (t ex snatteri, förfalskning)	☐	☐	☐	☐
<i>Allvarliga norm- och regelbrott</i>				
13. Är ofta ute på nätterna (med början före 13 års ålder) trots föräldrarnas förbud	☐	☐	☐	☐
14. Har rymt från föräldrahemmet eller fosterhemmet och stannat borta över natten minst två gånger (eller en gång om det rörde sig om en längre tid)	☐	☐	☐	☐
15. Skolkar ofta från skolan (med början före 13 års ålder)	☐	☐	☐	☐

Övrig information: _____

**UTVÄRDERING AV SOCIALTJÄNSTENS
INSATSER OCH SAMVERKAN
2016**

Socialsekreterare

Ungdomens namn: _____

Ungdomens personnummer

år		mån		dag		kontrollsiffror			

När Du besvarat enkäten, riv bort den här sidan med personnumret på. Returnera sedan enkäten i bifogat svarskuvert.

Uppföljning efter 6 månader

UTVÄRDERING AV SAMVERKAN
2015 - 2016

Uppgiftslämnare: _____
(texta)

Befattning: _____

Telefon dagtid: _____

Adress: _____

Postnummer _____ Ort: _____

e-post adress: _____

Datum för ifyllandet: _____

--	--	--	--

id-nummer

Datum _____

Id-nummer

--	--	--	--

FRÅGOR OM UNGDOMEN

1. Mors födelseland:

- 1 ☐ Sverige
- 2 ☐ Övriga Norden
- 3 ☐ Övriga Europa
- 4 ☐ Mellanöstern
- 5 ☐ Annat land i Asien
- 6 ☐ Syd- eller Nordamerika
- 7 ☐ Afrika
- 8 ☐ Annat land i världen
- 9 ☐ Vet inte

2. Fars födelseland:

- 1 ☐ Sverige
- 2 ☐ Övriga Norden
- 3 ☐ Övriga Europa
- 4 ☐ Mellanöstern
- 5 ☐ Annat land i Asien
- 6 ☐ Syd- eller Nordamerika
- 7 ☐ Afrika
- 8 ☐ Annat land i världen
- 9 ☐ Vet inte

3. Ungdomens födelseland:

- 1 ☐ Sverige
- 2 ☐ Övriga Norden
- 3 ☐ Övriga Europa
- 4 ☐ Mellanöstern
- 5 ☐ Annat land i Asien
- 6 ☐ Syd- eller Nordamerika
- 7 ☐ Afrika
- 8 ☐ Annat land i världen
- 9 ☐ Vet inte

BOENDE OCH SYSSELSÄTTNING EFTER 6 MÅNADER

4. Var bor ungdomen idag?

- 1 ☐ Hemma med båda föräldrar
- 2 ☐ Hemma med endast mamma
- 3 ☐ Hemma med mamma och annan vuxen
- 4 ☐ Hemma med endast pappa
- 5 ☐ Hemma med pappa och annan vuxen
- 6 ☐ Växelsvis hos mamma och pappa
- 7 ☐ Hos fosterföräldrar, familjehem
- 8 ☐ På akut- eller utredningshem
- 9 ☐ På institution eller behandlingshem
- 10 ☐ I boendekollektiv
- 11 ☐ Eget boende
- 12 ☐ Annat (ange) _____
- 13 ☐ Vet inte

5. Var har ungdomen bott i huvudsak de senaste sex månaderna?

- 1 ☐ Hemma med båda föräldrar
- 2 ☐ Hemma med endast mamma
- 3 ☐ Hemma med mamma och annan vuxen
- 4 ☐ Hemma med endast pappa
- 5 ☐ Hemma med pappa och annan vuxen
- 6 ☐ Växelsvis hos mamma och pappa
- 7 ☐ Hos fosterföräldrar, familjehem
- 8 ☐ På akut- eller utredningshem
- 9 ☐ På institution eller behandlingshem
- 10 ☐ I boendekollektiv
- 11 ☐ Eget boende
- 12 ☐ Annat (ange) _____
- 13 ☐ Vet inte

6. Vilken sysselsättning har ungdomen idag? ☐ Grundskola ☐ Gymnasieskola ☐ Annan sysselsättning, Vilken? ☐ Ingen sysselsättning ☐ Vet inte				
7. Om den unge går i skolan eller har annan sysselsättning, hur fungerar detta?				
Mycket bra	Bra	Varken bra eller dåligt	Dåligt	Mycket dåligt
☐	☐	☐	☐	☐
8. Om den unge går i skolan, eller har annan sysselsättning, har ungdomen under de senaste 6 månaderna haft ogiltig frånvaro i en sådan omfattning att det utgör ett problem?				
Ja, i högsta grad	Ja, delvis	Nej	Vet ej	
☐	☐	☐	☐	
9. Om den unge går i skolan, når han/hon upp till godkänd nivå i...				
svenska?	Ja, senaste 6 mån	Nej	Vet ej	
	☐	☐	☐	
engelska?	Ja, senaste 6 mån	Nej	Vet ej	
	☐	☐	☐	
matematik?	Ja, senaste 6 mån	Nej	Vet ej	
	☐	☐	☐	
KRIMINALITET UNDER DE SENASTE 6 MÅNADERNA				
1. Hur många polisanmälningar gällande ungdomen har inkommit de senaste 6 månaderna? _____st. ⁹⁹ ☐ Vet ej				
2. Hur många gånger har ungdomen suttit anhållen/häktad under de senaste 6 månaderna? _____gångar ⁹⁹ ☐ Vet ej				
3. Misstänker du att ungdomen har fortsatt att begå brott under de senaste 6 månaderna?				
☐ Ja, i högsta grad ☐ Ja, delvis ☐ Nej ⁹⁹ ☐ Vet ej				
SAMVERKAN OCH INSATSER DE SENASTE 6 MÅNADERNA				
1. Har socialtjänsten samverkat med andra professionella aktörer kring ungdomen?				
¹ ☐ Nej, det har inte funnits behov ² ☐ Nej, det har inte gått att få till stånd någon samverkan ³ ☐ Ja, i form av sociala insatsgrupper ⁴ ☐ Ja, i annan form än sociala insatsgrupper				

2. Med vilka aktörer har samverkan genomförts kring ungdomen?

- ☐ Polisen
☐ Skolan
☐ Kommunens kultur- och fritidsverksamhet
☐ Psykiatriska öppenvården (BUP)
☐ Arbetsförmedlingen
☐ Kriminalvården
☐ Annan (ange) _____

3. Har samverkansparterna haft möte kring ungdomen? ☐ Ja ☐ Nej ☐ Vet ej

Vid hur många tillfällen har ungdomen och/eller föräldrarna deltagit på möten med samverkansparter? _____

4. Har samverkansparterna fattat beslut i gemensamma handlingsplaner kring ungdomen? ☐ Ja ☐ Nej ☐ Vet ej

Om ja, vilka av samarbetsparterna har åtaganden enligt handlingsplanen? (flera svar är möjliga)

- ☐ Polisen
☐ Skolan
☐ Kommunens kultur- och fritidsverksamhet
☐ Psykiatriska öppenvården (BUP)
☐ Arbetsförmedlingen
☐ Kriminalvården
☐ Annan (ange) _____

5. Ange samtliga insatser ungdomen och familjen fått under de senaste 6 månaderna (skriv på baksidan om utrymmet inte räcker)

	<i>startdatum</i>	<i>slutdatum</i>
☐ Ingen insats		
☐ SIG som biståndsbedömd insats	_____	_____
☐ SIG som samverkansform	_____	_____
☐ Placering inom SiS	_____	_____
☐ Placering HVB-hem	_____	_____
☐ Placering i familjehem	_____	_____
☐ Utredningshem/jourhem	_____	_____
☐ Strukturerat öppenvårdsprogram	_____	_____
☐ Missbruksbehandling	_____	_____
☐ Familjebehandling/familjeterapeut	_____	_____
☐ Stödsamtal ungdom	_____	_____
☐ Stödsamtal förälder	_____	_____
☐ Kvalificerad kontaktperson	_____	_____
☐ Kontaktfamilj/kontaktperson	_____	_____
☐ Boende (t ex ungdomsboende)	_____	_____
☐ Ungdomstjänst	_____	_____
☐ Annat (ange) _____	_____	_____

6. Har insatsen/insatserna lyckas skapa den förändring som behövs hos ungdomen?

☐ Ingen insats har skett

☐ helt

☐ i huvudsak

☐ 50/50

☐ ganska lite

☐ inte alls

Kommentar: _____

7. Om ungdomen har placerats i dygnsvård de senaste 6 månaderna, hur många gånger? _____ gånger

Om ungdomen har placerats i dygnsvård de senaste 6 månaderna, hur många dagar har han/hon totalt varit placerad i dygnsvård?

☐ 1-10 dgr

☐ 11-30 dgr

☐ 31-60 dgr

☐ 61-180 dgr

8. Om insatsen/insatserna avslutats, vilken är bakgrunden till avslutet?

☐ 1 Insatsen behövs ej, målet uppnått

☐ 2 Bristande engagemang/ungdomen har själv avbrutit

☐ 3 Bristande engagemang/föräldrarna har avbrutit

☐ 4 Insatsen har bytts mot annan insats som bättre svarar mot behov

☐ 5 Annat (ange) _____

9. Vilken/vilka anledningar till fortsatt behov av insatser finns? (ange valfritt antal)

☐ 1 Inga anledningar

☐ 1 Lagbrott (t ex rån, inbrott, stöld)

☐ 1 Skolk

☐ 1 Frånvaro från hemmet, vagabondering

☐ 1 Alkohol- eller drogmissbruk

☐ 1 Vårdnadshavares övergrepp/misshandel/omsorgssvikt

☐ 1 Våld i hemmet där den unge själv är inblandad (t ex den unge och familjemedlem i våldsam konflikt)

☐ 1 Utsatt för kriminell handling av andra än vårdnadshavare (t ex offer för brott som begåtts av någon utanför familjen)

☐ 1 Avstängd från skolan

☐ 1 Eftervård efter utskrivning från institution

☐ 1 Fara för att den unge själv eller andra utsätts för fara

☐ 1 Den unge har allvarliga beteendeproblem

☐ 1 Annat (ange) _____

**SISTA FRÅGORNA
KOMMER PÅ NÄSTA
SIDA!**

Problembeteenden de senaste sex månaderna.

Frågealternativen besvaras med: *Ja – misstanke* om misstanke om beteendet har förekommit under det senaste 6 månaderna men inte kunnat säkerställas; *Ja – senaste 6 mån* om beteendet har förekommit under senaste halvåret; *Nej* om beteendet inte har förekommit som du känner till.

	<i>Ja - miss- tanke</i>	<i>Ja - senaste 6 mån</i>	<i>Nej- inte som jag vet</i>
<i>Aggressivt beteende mot människor och djur</i>			
1. Hotar, trakasserar eller förödmjukar ofta andra	☐	☐	☐
2. Påbörjar ofta slagsmål	☐	☐	☐
3. Har använt något vapen som kan orsaka allvarlig fysisk skada på andra (t ex slagträ, tegelsten, glasflaska, kniv, pistol)	☐	☐	☐
4. Har visat fysisk grymhet mot någon människa	☐	☐	☐
5. Har visat fysisk grymhet mot något djur	☐	☐	☐
6. Stöld under direkt konfrontation med offret (t ex väskryckning, rån med eller utan fysiskt våld eller vapenhot)	☐	☐	☐
7. Har tvingat någon till sexuellt umgänge	☐	☐	☐
<i>Skadegörelse</i>			
8. Har stuckit något i brand i avsikt att orsaka allvarlig skada	☐	☐	☐
9. Har avsiktligt förstört andras egendom (på annat sätt än genom brand)	☐	☐	☐
<i>Bedrägligt beteende eller stöld</i>			
10. Har brutit sig in i någon annans bostad, lokal, eller bil	☐	☐	☐
11. Ljuger ofta i syfte att uppnå fördelar eller undvika skyldigheter mot andra	☐	☐	☐
12. Har tillskansat sig värden utan direkt konfrontation med offret (t ex snatteri, förfälskning)	☐	☐	☐
<i>Allvarliga norm- och regelbrott</i>			
13. Är ofta ute på nätterna (med början före 13 års ålder) trots föräldrarnas förbud	☐	☐	☐
14. Har rymt från föräldrahemmet eller fosterhemmet och stannat borta över natten minst två gånger (eller en gång om det rörde sig om en längre tid)	☐	☐	☐
15. Skolkar ofta från skolan (med början före 13 års ålder)	☐	☐	☐

Övrig information: _____
